

ENUMERATE / De Digitale Feiten

2016-2017

**Resultaten van
de Nederlandse inbreng
in ENUMERATE**

Core survey 4 (2016-2017)

Den Haag
DEN Kennisinstituut Digitale Cultuur
September 2017

Dit werk is gelicenseerd onder een [Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Nederland licentie](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl/)

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Sectie 1: Informatie over de organisatie	4
Vraag 1. Aantal respondenten	4
Vraag 2. Type/Domein van uw instelling of organisatie	4
Vraag 3: Land waar de instelling zich bevindt	5
Vraag 4. Heeft uw instelling collecties die behouden moeten worden voor toekomstige generaties?....	5
Vraag 5. Wat is het totale jaarlijkse budget van uw instelling?.....	5
Vraag 6. Wat is het totale aantal betaalde medewerkers bij uw instelling	7
Sectie 2: De digitale collectie (aanbod)	7
Vraag 7: Bestaat er binnen uw organisatie een vastgesteld digitaliseringsbeleid?	7
Vraag 14: Bezit uw instelling digitale collecties?.....	7
Vraag 8. Zo ja, welke onderwerpen worden door het digitaliseringsbeleid geadresseerd?	8
Vraag 9. Verzamelt uw instelling born digital erfgoed?.....	9
Vraag 10: Selecteer a.u.b de objecttypes die onderdeel uitmaken van de erfgoedcollecties	10
Vraag 11: Schat % van uw volledige erfgoedcollectie dat opgenomen is in een collectiedatabase.....	11
Vraag 12: Schat % van uw analoge erfgoedcollecties dat al digitaal gereproduceerd is	12
Vraag 13: Schat % van uw analoge erfgoedcollecties dat nog digitaal gereproduceerd moet worden	12
Sectie 3. Toegang tot de digitale collecties	13
Vraag 15. Schat % van uw beschrijvingen dat online beschikbaar is.....	13
Vraag 16. Schat % van uw digitale collectie dat online beschikbaar is.....	13
Vraag 17. Schat % van uw totale digitale collectie waarvoor de volgende auteursrechtelijke voorwaarden gelden (A. Digitale reproducties)	14
Vraag 18. Schat % van uw totale digitale collectie waarvoor de volgende auteursrechtelijke voorwaarden gelden (B. Metadata)	14
Vraag 19. Schat % alle digitale objecten dat beschikbaar is/zal zijn via de volgende kanalen	15
Vraag 20: Geef aan via welke onderstaande kanalen de online collectie beschikbaar is	15
Sectie 4. Gebruik van de digitale collecties	16
Vraag 21: Hoe belangrijk zijn de onderstaande vormen van gebruik voor uw instelling?	16
Vraag 22: Verzamelde uw organisatie gebruiksstatistieken inzake de digitale collecties in 2016?	17
Vraag 23: Zo ja, hoe meet uw organisatie het aantal keren dat digitale metadata en/of digitale objecten bekeken worden door gebruikers?.....	18
Vraag 24: Wat is het jaarlijkse aantal bezoeken van de digitale collecties op uw website?.....	18
Sectie 5. Duurzame digitale toegankelijkheid	19
Vraag 25: Zijn (delen van) uw digitale collecties opgeslagen in digitale depots?.....	19
Sectie 6. Uitgaven aan digitalisering	20
Vraag 26. Schat de jaarlijkse uitgaven aan de digitale collecties van uw instelling	20
Vraag 27. Jaar waarop dit betrekking heeft	20
Vraag 28. Schat % van de jaarlijkse uitgaven wordt besteed aan incidentele kosten en welk percentage aan structurele kosten	21
Vraag 29. Schat % van de jaarlijkse uitgaven binnen uw instelling wordt besteed en welk percentage wordt uitbesteed.....	22
Vraag 30. Schat % van de incidentele kosten	23
Vraag 31. Overige kosten	23
Vraag 32. Schat % van de structurele kosten	23
Vraag 33. Overige kosten	23
Vraag 34. Hoe groot is het aantal personen dat op jaarbasis betrokken is bij het opbouwen, onderhouden, verbeteren en duurzaam beheren van uw digitale collecties?.....	24
Vraag 35. Jaar waarop dit betrekking heeft	24
Vraag 36: Uit welke bronnen worden uw digitale collecties bekostigd?.....	26
Conclusies	26

Inleiding

Dit rapport presenteert de Nederlandse resultaten uit de recente onderzoeksrunde van ENUMERATE, waarin de groei, het gebruik en het beheer van digitaal erfgoed in Europa is gemeten. Deze onderzoeksrunde, Core Survey 4, heeft plaatsgevonden in het voorjaar van 2017 en vond plaats onder de auspices van Europeana. Stichting DEN was nauw betrokken bij de ontwikkeling van de onderzoeksmethodologie van ENUMERATE en coördineert de Europese onderzoeksronden sinds 2015. Aan de recente onderzoeksrunde hebben in totaal 983 instellingen deelgenomen, waaronder 156 Nederlandse respondenten¹.

Op basis van deze aangeleverde data heeft DEN de status van digitaal erfgoed in Nederlands nader in kaart kunnen brengen. De gegevens die door de instellingen zijn aangeleverd hebben vooral betrekking op de situatie in 2016. De gegevens zijn geanonimiseerd en kunnen niet naar afzonderlijke instellingen worden herleid. Ter onderbouwing van dit rapport wordt een begeleidende spreadsheet gepubliceerd waarin alle berekeningen worden verantwoord.

De statistieken worden met zo min mogelijk interpretatie gepresenteerd. Niet alle vragen zijn door de respondenten volledig ingevuld. Incomplete vragenlijsten zijn wel zo veel mogelijk meegenomen in de analyse. Het totale aantal instellingen dat een vraag heeft beantwoord, wordt per vraag verantwoord. Voor een volledige verantwoording over de gebruikte methodologie, zie de ENUMERATE-rapportage over geheel Europa.

Eerdere ENUMERATE-onderzoeken vonden plaats in 2011/2012, 2013/2014 en 2014/2015. Over deze onderzoeken heeft DEN eerder gerapporteerd². Waar zinvol worden in dit huidige rapport trends opgenomen met data uit deze eerdere rapportages of vergelijkingen gemaakt met de situatie in Europa als geheel.

De opbouw van het rapport volgt de volgorde van de vragen uit Core Survey 4.

DEN is alle erfgoedinstellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen zeer erkentelijk voor de tijd en moeite die ze hebben genomen om inzicht te verschaffen in hun digitale praktijk. Hopelijk helpt deze rapportage hen weer bij verdere beleidsontwikkeling en activiteiten met hun digitale collecties.

Marco de Niet (directeur DEN)
Den Haag, september 2017

---

¹ Voor de Europese rapportage, zie <https://pro.europeana.eu/project/enumerate>

² http://www.den.nl/tag/De_Digitale_Feiten/

Sectie 1: Informatie over de organisatie

Vraag 1. Aantal respondenten

Aan de recente onderzoeksrunde van ENUMERATE hebben 156 Nederlandse erfgoedinstellingen deelgenomen. Dit is de hoogste respons die DEN tot op heden heeft mogen ontvangen. Met dit aantal had Nederland ook gelijk het grootste aandeel van alle Europese landen in het onderzoek. De antwoorden van deze 156 instellingen op de ENUMERATE-vragenlijst staan centraal in dit rapport.

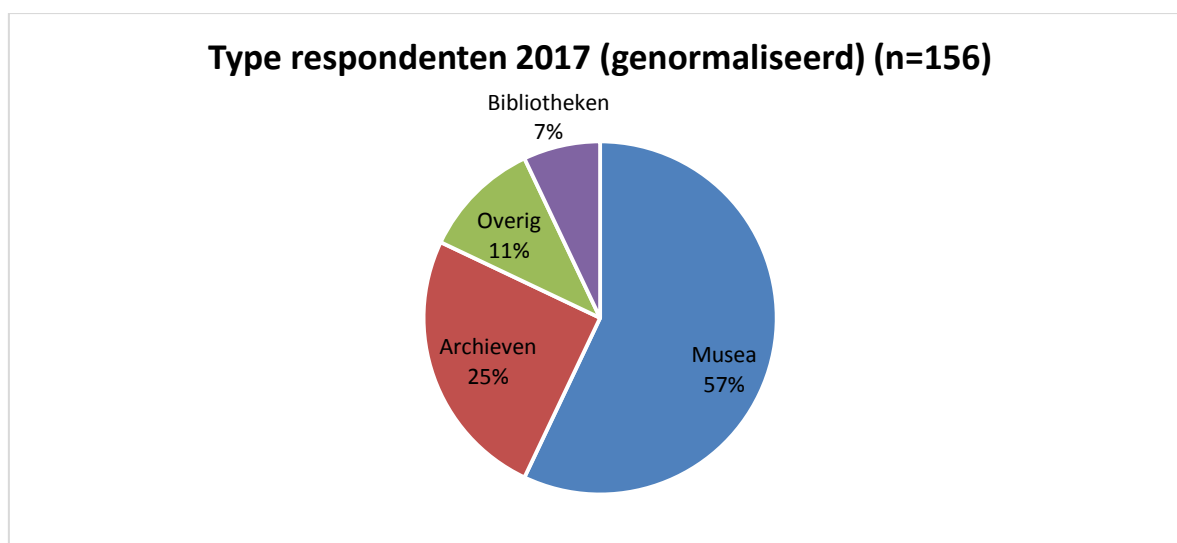
ENUMERATE 2016/2017	ENUMERATE 2014/2015	ENUMERATE 2013/2014	ENUMERATE 2012/2013
156 respondenten	126 respondenten	143 respondenten	141 respondenten

Tabel 1

Vraag 2. Type/Domein van uw instelling of organisatie

	Aantal respondenten ENUMERATE 2016/2017	Aantal respondenten ENUMERATE 2014/2015
Archiefinstellingen	39	32
Audiovisuele & filminstituten	2	4
Monumentenzorg	2	2
Musea	89	67
Volkenkundige musea	1	1
Historische musea	50	39
Kunstmusea	22	16
Wetenschapsmusea	6	5
Overige musea	10	6
Bibliotheken	11	12
Bibliotheken voor hoger onderwijs	2	7
Overige bibliotheken	9	5
Andere instellingen	13	9
Totaal	156	126

Tabel 2

Figuur 1

De musea zijn dus, net als in de voorgaande Nederlandse rapportages over ENUMERATE, in de meerderheid. Dit weerspiegelt de reële samenstelling van de Nederlandse erfgoedsector. Vanwege de kleine aantallen respondenten in categorieën audiovisuele en filminstututen, instituten voor podiumkunsten en monumentenzorg en data-archieven zijn deze in het vervolg van dit rapport samengevoegd tot de categorie 'Overige instellingen'. In verband met het maken van vergelijkingen met de rapportage op Europees niveau zijn de bibliotheken als aparte categorie gehandhaafd, ook al betreft het ook hier een betrekkelijk kleine groep vergeleken met de archieven en de musea.

Vraag 3: Land waar de instelling zich bevindt

Deze rapportage is gebaseerd op 156 Nederlandse respondenten. Op Europees niveau waren er 983 respondenten. Met 16% had Nederland het grootste aandeel in het onderzoek. De andere landen met meer dan 100 respondenten waren Zweden (15% van alle respondenten) en Polen (12%). Zie <http://www.den.nl/nieuws/bericht/6034> voor alle Europese resultaten.

Vraag 4. Heeft uw instelling collecties die behouden moeten worden voor toekomstige generaties?

Deze vraag is bedoeld als controlevraag. Het behoud van de eigen collectie voor toekomstige generaties wordt gezien als wezenlijk voor een instelling met erfgoedtaken. Omdat ENUMERATE ontworpen is voor instellingen met een erfgoedfunctie, worden instellingen die die wel belangstelling toonden voor het onderzoek maar die niet hun collectie voor de toekomst hoeven te behouden (zoals de meeste openbare bibliotheken of presentatieinstellingen) eruit gefilterd. Acht Nederlandse respondenten gaven geen erfgoedfunctie te hebben, zodat de rest van dit rapport gebaseerd is op de overgebleven 148 respondenten.

Vraag 5. Wat is het totale jaarlijkse budget van uw instelling?

	Aantal respondenten ENUMERATE 2016/2017	Aantal respondenten ENUMERATE 2014/2015
< 10,000 €	11	6
10,000-50,000 €	16	13
50,000-100,000 €	14	10
100,000-500,000 €	27	29
500,000-1M €	15	13
1 - 10M €	38	40
> 10M	12	15
Totaal:	133	126

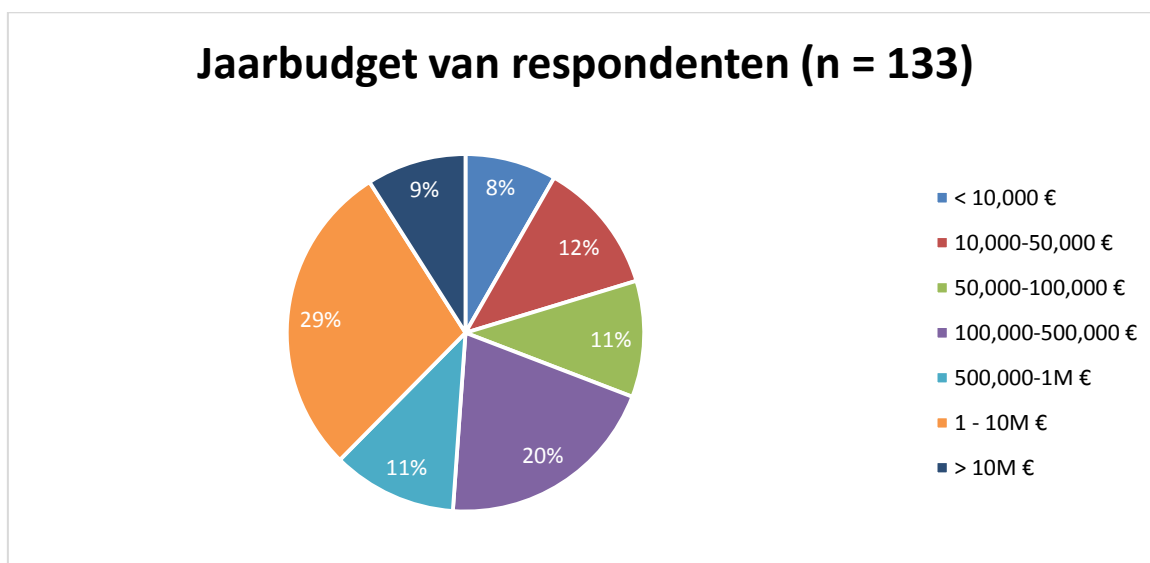
Tabel 3

Net als in de vorige rapportages is er een goede spreiding over erfgoedinstellingen, variërend van bijna geen budget tot vele miljoenen. Alleen bij de bibliotheken ontbreken de kleinere instellingen (zie tabel 3). Ten opzichte van de vorige onderzoeksrunde hebben er iets meer kleinere Nederlandse instellingen aan het onderzoek deelgenomen, zoals ook valt te zien bij het gemiddelde budget en de mediaan (tabel 4). Dit kan voor een deel de lagere waarden verklaren die zich bij enkele vragen hierna voordoen.

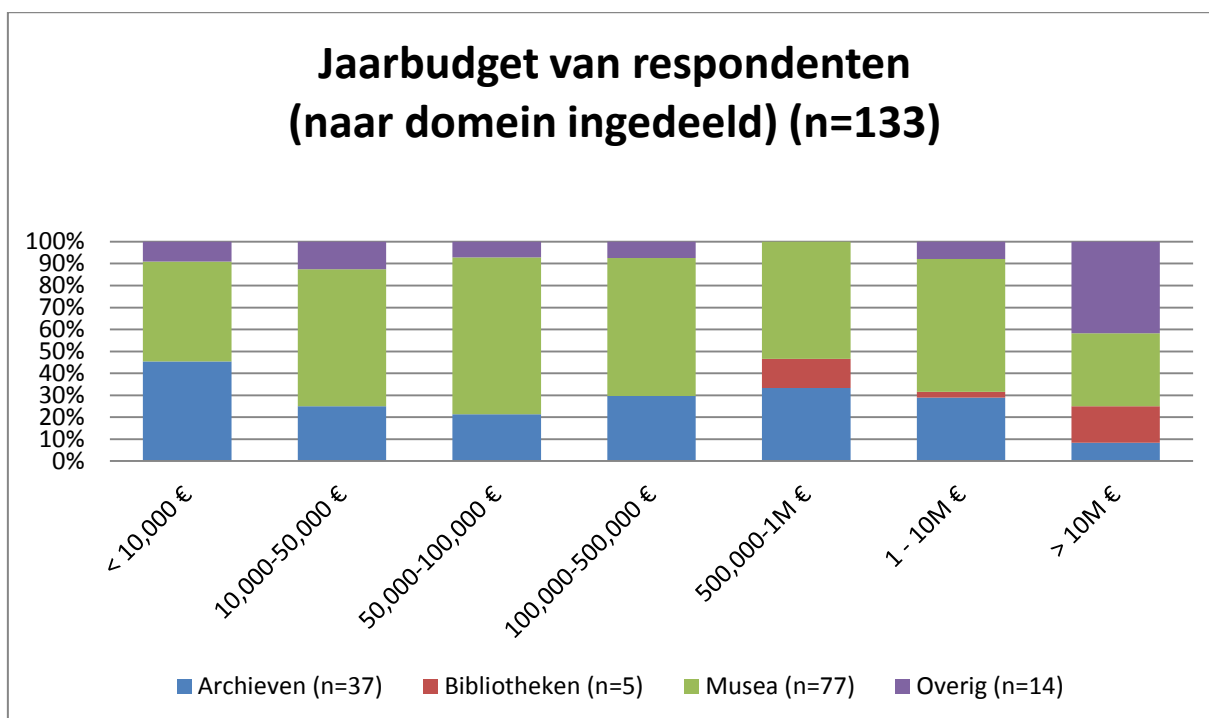
	2017	2015	2013	2012
Totaalbudget respondentent	€330.990.000	€369.640.000	€342.815.000	€342.870.000
Gemiddeld budget	€2.488.647	€2.933.651	€2.397.308	€2.539.778
Mediaan	€300.000	€750.000	€300.000	€300.000

Tabel 4

Het grote verschil tussen het gemiddelde budget en de mediaan geeft aan dat er een kleine groep is met een (heel) groot jaarbudget die het gemiddelde flink optrekken. Dit heeft zich ook in alle voorgaande onderzoeksrondes voorgedaan, zodat aangenomen mag worden dat hier een betrouwbaar beeld van de samenstelling van de erfgoedsector wordt geschetst.

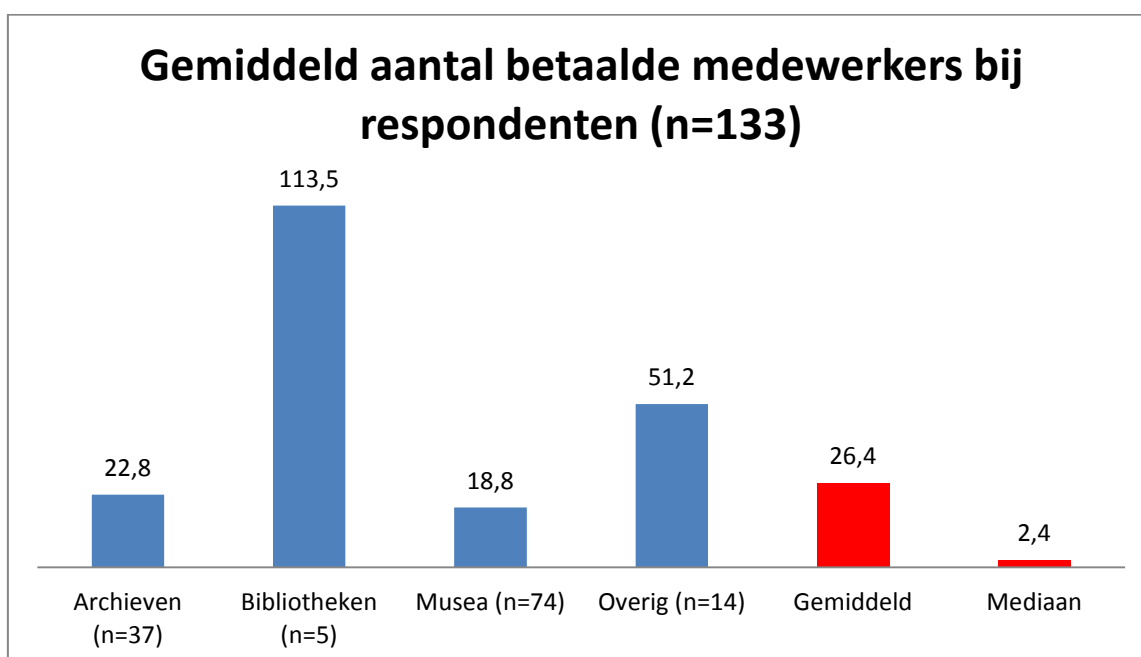
Figuur 2

Figuur 3

Vraag 6. Wat is het totale aantal betaalde medewerkers bij uw instelling (in full time equivalenten (FTE), niet in het aantal mensen)

Een zelfde beeld zien we terug als we vragen naar het aantal betaalde medewerkers in dienst bij de instelling. Deze vraag is ook bedoeld als een controlevraag op het jaarbudget van de instelling. De bibliotheken en de overige instellingen (zoals de audiovisuele en data-archieven) hebben gemiddeld veel meer betaald personeel in dienst dan archieven of musea. Ook hier zien we weer een groot verschil tussen het gemiddelde en de mediaan, wat opnieuw duidt op de impact van een kleine groep grote instellingen op het totaalbeeld.

Figuur 4

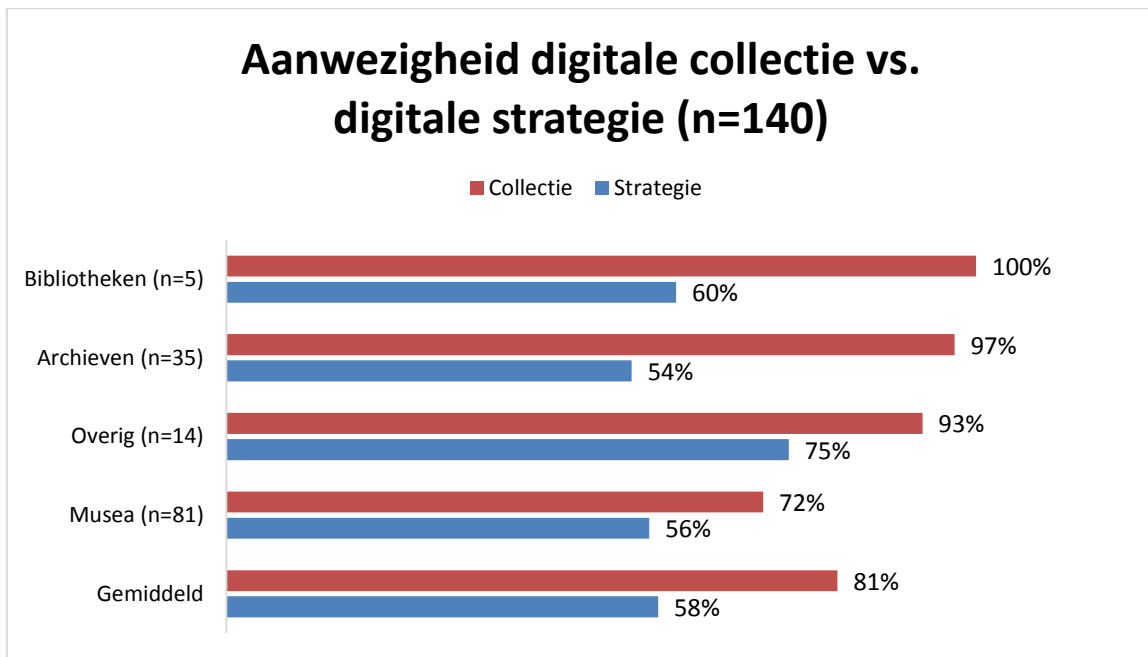
Voor de betrokkenheid van personeelsleden en vrijwilligers bij de digitale activiteiten van de instelling, zie vraag 34 & 35.

Sectie 2: De digitale collectie (aanbod)

Vraag 7: Bestaat er binnen uw organisatie een vastgesteld digitaliseringsbeleid dat wordt onderschreven door het management van uw organisatie?

Vraag 14: Bezit uw instelling digitale collecties of is zij momenteel betrokken bij activiteiten op het gebied van digitalisering?

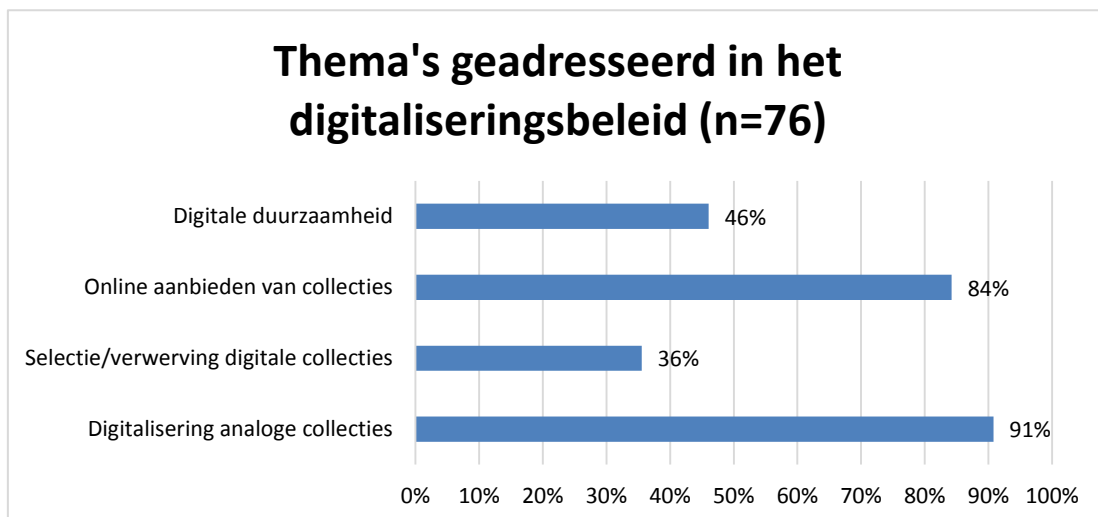
In Nederland beheert een ruime meerderheid van de erfgoedinstellingen inmiddels digitale collecties (81%) en een groot deel van hen heeft ook het digitaliseringsbeleid formeel gedocumenteerd, bijvoorbeeld in de vorm van een informatieplan (58%). Dit geldt voor alle sectoren. Hiermee scoort Nederland, net als in voorgaande jaren, aanzienlijk hoger dan het Europese gemiddelde (42%).

Figuur 5

Vraag 8. Zo ja, welke onderwerpen worden door het digitaliseringsbeleid geadresseerd?

Aansluitend is gevraagd welke thema's in het digitaliseringsbeleid worden geadresseerd. Bijna alle instellingen geven aan dat de digitalisering van analoge collecties en de wijze waarop deze gepresenteerd worden er integrale onderdelen van uitmaken. De selectie en verwerving van born digital collecties komt in veel minder beleidsplannen voor. Ook het duurzaam beheer van de digitale collecties komt nog lang niet bij alle instellingen expliciet aan de orde in het beleid.

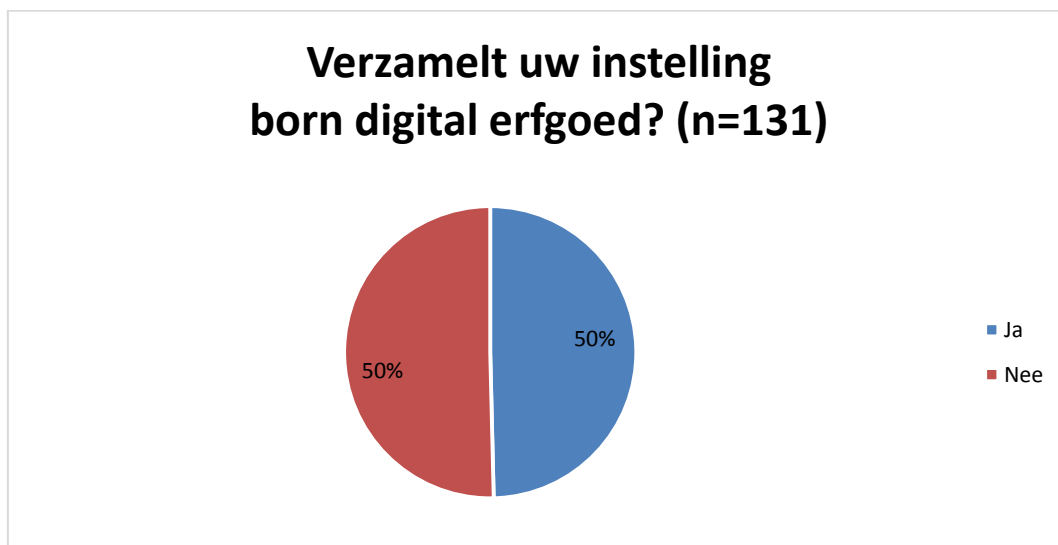

Figuur 6

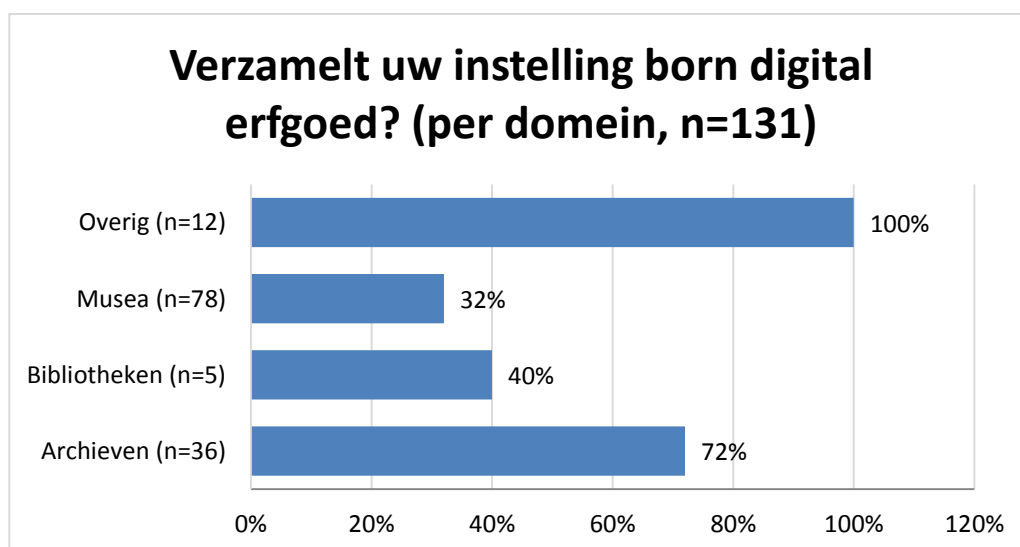

Vraag 9. Verzamelt uw instelling born digital erfgoed?

Alhoewel 36% van de instellingen heeft aangegeven dat acquisitie van digitale (*born digital*) collecties in beleidsplannen is gedocumenteerd, wijst de praktijk uit dat zeker al de helft van de instellingen *born digital* materiaal in hun collecties hebben. Dit is opvallend genoeg lager dan het gemiddelde in Europa (59%) en ook lager dan het Nederlandse gemiddelde in de vorige onderzoeksronde (2014/2015). Het percentage voor Nederland was toen 61%. Hier zien we wellicht het effect van het grotere aantal kleine instellingen onder de Nederlandse respondenten dan in vorige onderzoeken. Met name de kleinere musea lijken in dit opzicht wat achter te blijven. Terwijl bijna driekwart van de archieven en alle overige instellingen aangeven dat zij *born digital* erfgoed collectioneren, blijkt dat bij slechts 32% van de Nederlandse musea het geval te zijn (figuur 8). Het gemiddelde van de Europese musea is 49%.

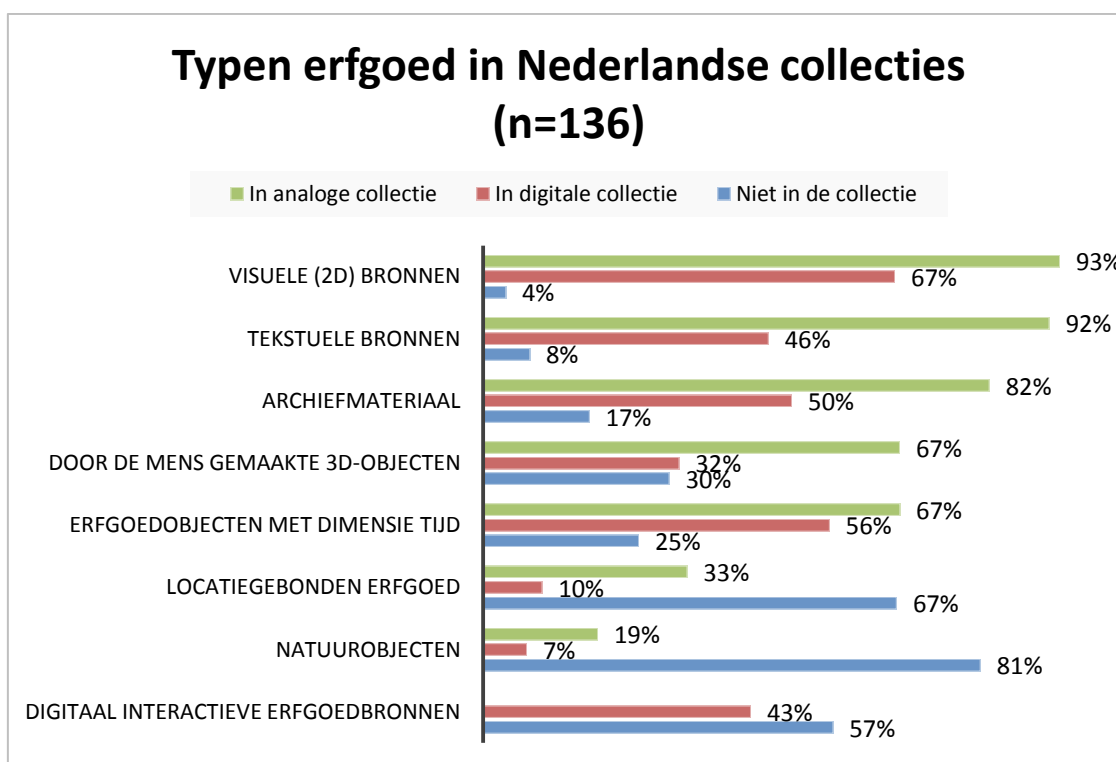
Figuur 7

Figuur 8

Vraag 10: Selecteer a.u.b de objecttypes die onderdeel uitmaken van de erfgoedcollecties van uw instelling

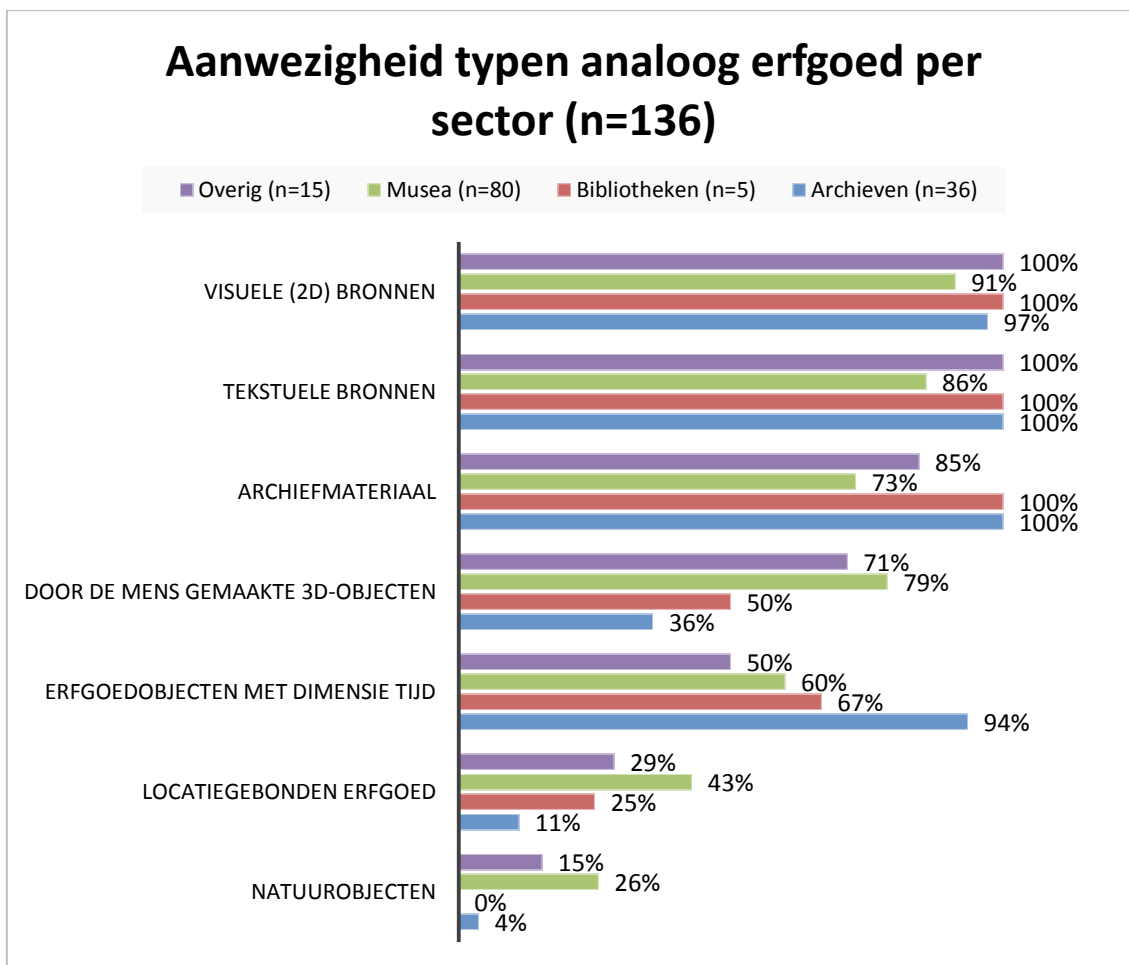
Om de aanwezigheid van specifieke digitale bronnen in erfgoedcollecties te kunnen bepalen, is ten behoeve van ENUMERATE een algemene indeling van erfgoedcollecties gemaakt die in principe voor zowel analoge als digitale collecties gebruikt kan worden (met uitzondering van de exclusief digitale categorie van interactieve bronnen).

Figuur 9

De meest voorkomende categorie, zowel in de fysieke als in de digitale collecties, is 'plat' beeldmateriaal, zoals bijvoorbeeld foto's of prenten. Tekstuele bronnen komen in bijna evenveel instellingen voor, maar aanzienlijk minder instellingen hebben digitale tekstuele bronnen in hun collecties. Audiovisuele bronnen ('erfgoedobjecten met dimensie tijd') komen in de collecties van 2/3 van de respondenten voor, en de meeste van deze instellingen hebben ook digitale audio- en/of videocollecties. Digitaal interactieve erfgoedbronnen (een subset van born digital erfgoed) komen inmiddels in bijna de helft van de instellingen voor.

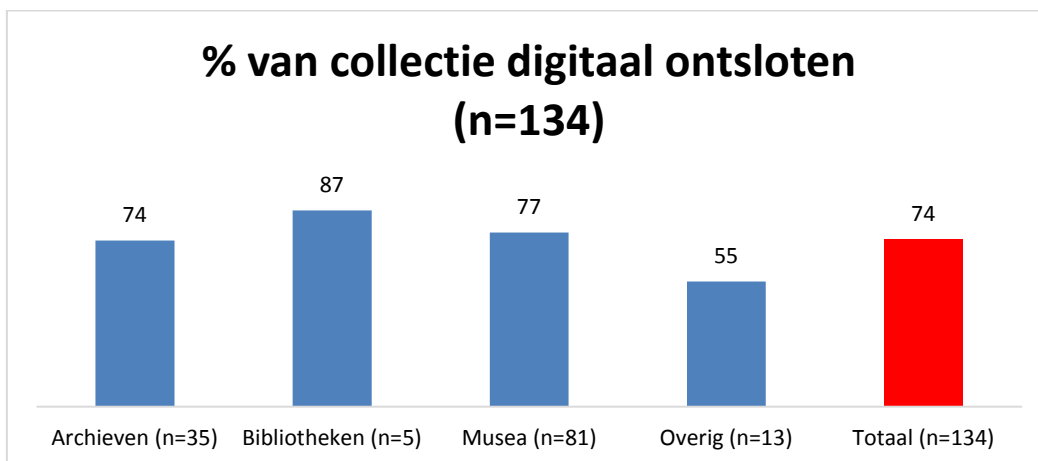
Figuur 10 laat nog eens nadrukkelijk zien hoeveel overlap er bestaat tussen de verschillende erfgoed domeinen (archieven, bibliotheken, musea e.d.) wat betreft de typen collecties die deze instellingen in hun magazijnen beheren en waarom een sectoroverstijgende aanpak bij digitalisering dus zinvol is. Natuurobjecten zijn de enige erfgoedbronnen die niet bij alle vier de hoofddomeinen voorkomen (nl. niet bij bibliotheken).

Figuur 10

Vraag 11: Schat het percentage van uw volledige erfgoedcollectie dat opgenomen is in een collectiedatabase

Gemiddeld 74% van de collecties die door erfgoedinstellingen worden beheerd zijn met behulp van collectiedatabases (catalogi) ontsloten. Hiermee scoort Nederland aanzienlijk hoger van het gemiddelde in Europa (dat ligt op 58%), maar al met al is het goed om te blijven realiseren dat ongeveer een kwart van de door de instellingen beheerde collecties niet met digitale hulpmiddelen zijn ontsloten.

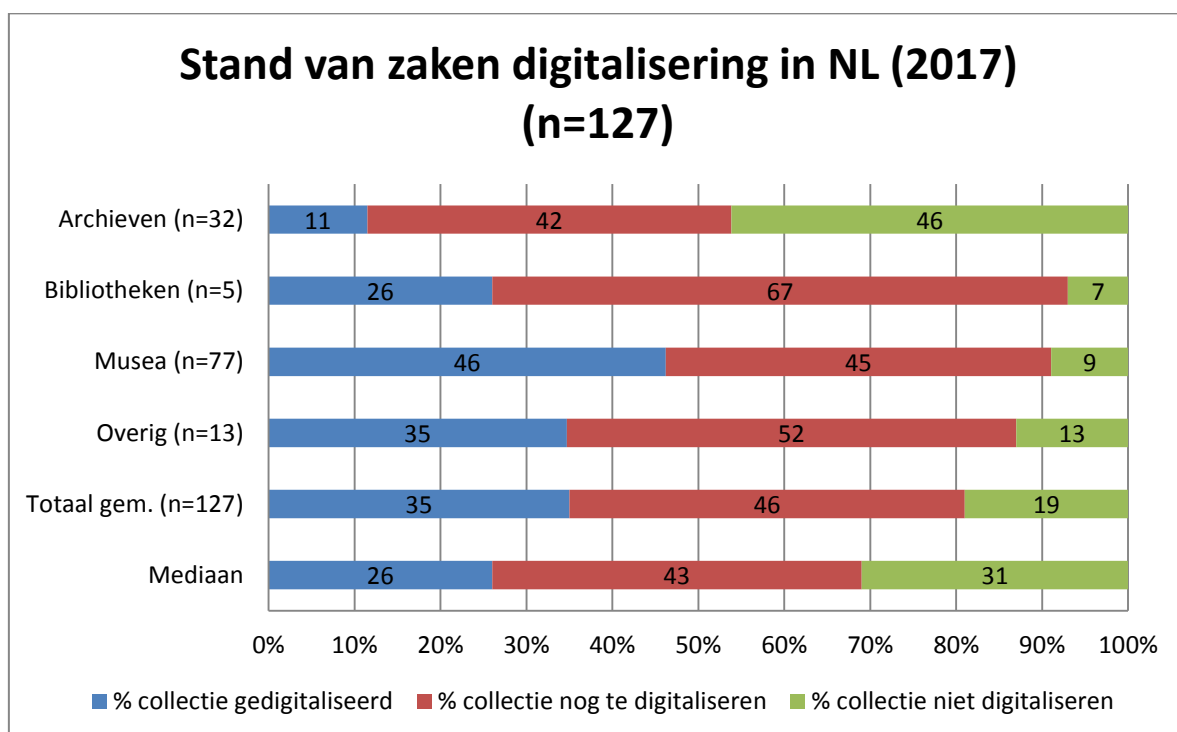

Figuur 11

Vraag 12: Schat het percentage van uw analoge erfgoedcollecties dat al digitaal gereproduceerd is

Vraag 13: Schat het percentage van uw analoge erfgoedcollecties dat nog digitaal gereproduceerd moet worden

Het gemiddelde van het geschatte percentage van de digitaliseringsgraad is 35%. Dit is een niet-gewogen gemiddelde, dat wil zeggen dat de omvang van de collecties niet is meegewogen. Het percentage van een kleine collectie weegt even zwaar als het percentage van een veel grotere collectie. Een gewogen gemiddelde kan niet gegeven worden, omdat de instellingen zelf niet in staat zijn de precieze verhouding tussen de fysieke en digitale collecties te noemen. De mediaan is 26%, wat aangeeft dat het gemiddelde wordt opgetrokken door een minderheid van instellingen met een hoge digitaliseringsgraad.

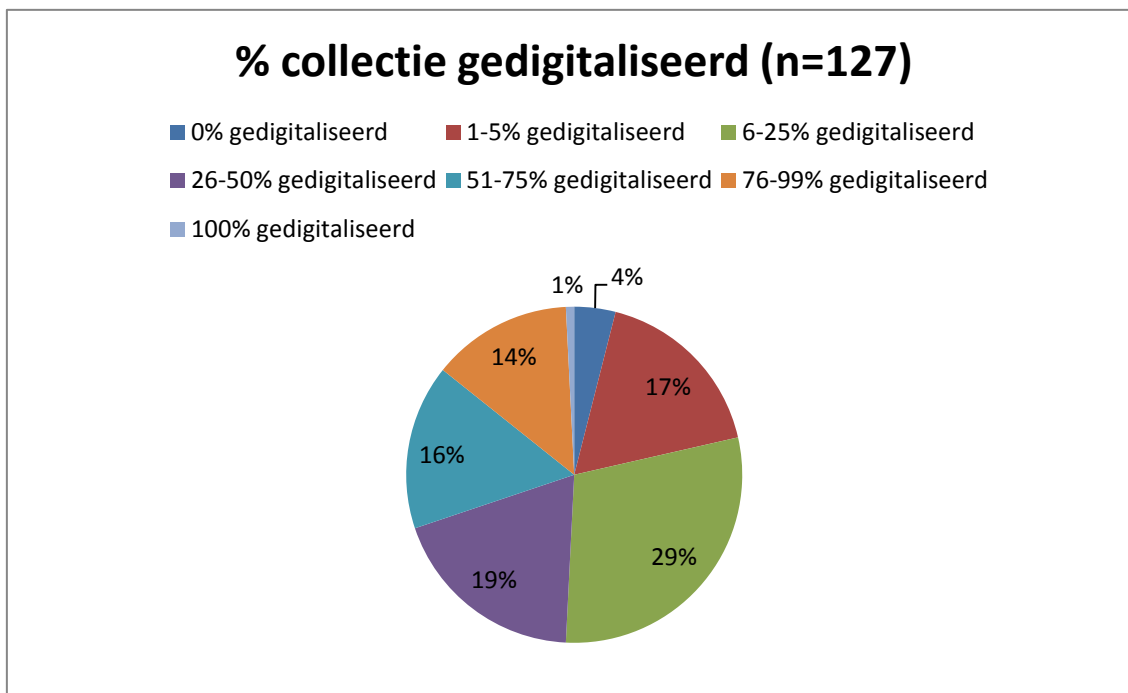

Figuur 12

Ook zien we een groot verschil tussen de erfgoed domeinen. Archieven en bibliotheken beheren in de regel veel meer en vaak ook complexere fysieke objecten dan musea en audiovisuele archieven, waardoor hun digitaliseringsopdracht veel omvangrijker is. Het is dan ook niet verrassend dat het geschatte gemiddelde bij hen (aanzienlijk) lager ligt. Net als in voorgaande onderzoeken geven de meeste instellingen aan dat het niet de moeite waard is hun hele collectie te digitaliseren. Voor de archiefsector is zelfs bijna de helft van hun collecties. Al met al geldt nog wel voor alle sectoren dat ze meer van hun collecties willen digitaliseren dan ze in de afgelopen jaren hebben kunnen realiseren.

De digitaliseringsgraad hebben we hieronder nog op een andere manier gevisualiseerd, op basis van een clustering van de mate waarin de instellingen aangeven dat hun analoge collectie al gedigitaliseerd is. Iets meer dan de helft van de instellingen geeft aan dat dat

minder dan een kwart van hun collectie betreft. De instellingen die zeggen meer dan 50% van hun collectie gedigitaliseerd te hebben zijn vrijwel uitsluitend musea.

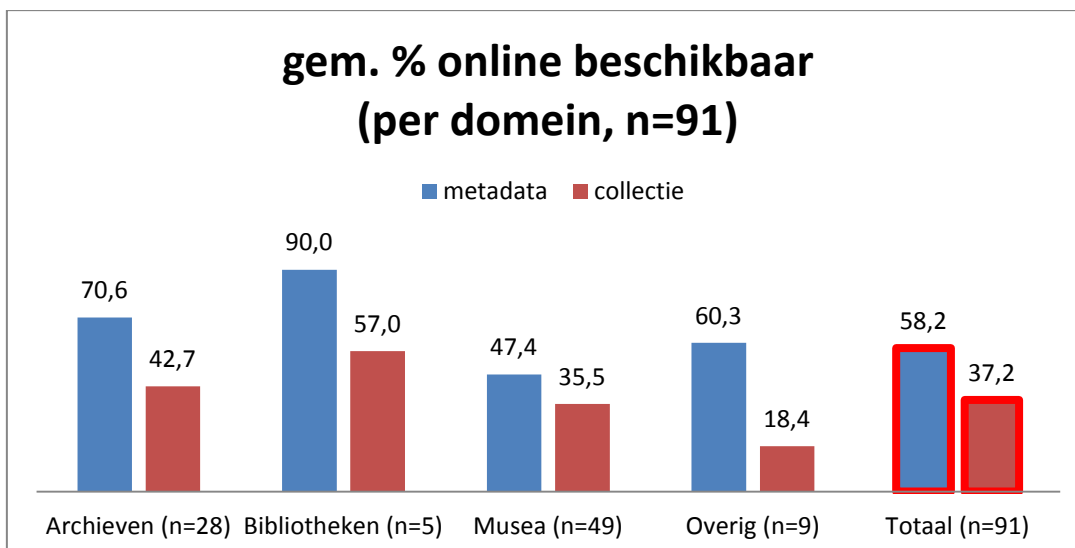
Figuur 13: De percentages verwijzen naar het aantal instellingen ten opzichte van het totale aantal respondenten. Ter illustratie: de rode taartpunt toont dat 17% van de Nederlandse respondenten aangeeft inmiddels 1 tot 5 % van de fysieke collectie gedigitaliseerd te hebben.

Sectie 3. Toegang tot de digitale collecties

Vraag 15. Schat het percentage van uw beschrijvingen (zoals opgeslagen in de collectiedatabase) dat online beschikbaar is voor algemeen gebruik

Vraag 16. Schat het percentage van uw digitale collectie (inclusief born-digital) dat online beschikbaar is voor algemeen gebruik

In het derde deel van de vragenlijst zijn vragen gesteld over de mate en de wijze waarop de objectbeschrijvingen en digitale erfgoedobjecten van erfgoedinstellingen via digitale media beschikbaar zijn gesteld. Hier zien we behoorlijk grote verschillen tussen de sectoren. Bijna alle metadata waar bibliotheken over beschikbaar zijn online beschikbaar. Voor musea is nog niet de helft van de gemaakte objectbeschrijvingen online vindbaar gemaakt. Voor de digitale collecties zijn de percentages over de hele linie lager dan die voor de metadata.

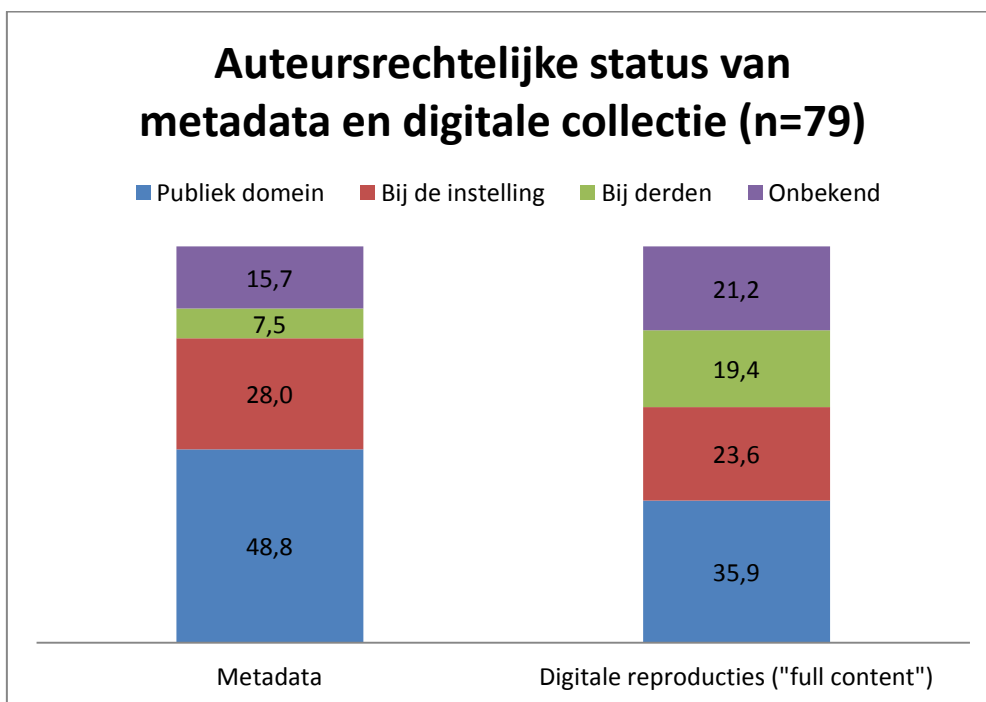

Figuur 13

Vraag 17. Schat de percentages van uw totale digitale collectie waarvoor de volgende auteursrechtelijke voorwaarden gelden A. Digitale reproducties ("full content")

Vraag 18. Schat de percentages van uw totale digitale collectie waarvoor de volgende auteursrechtelijke voorwaarden gelden (B. Metadata)

In de vierde ronde van het ENUMERATE onderzoek is voor het eerst nadere informatie opgevraagd over de auteursrechtelijke status van de metadata en de digitale collecties.

Figuur 14

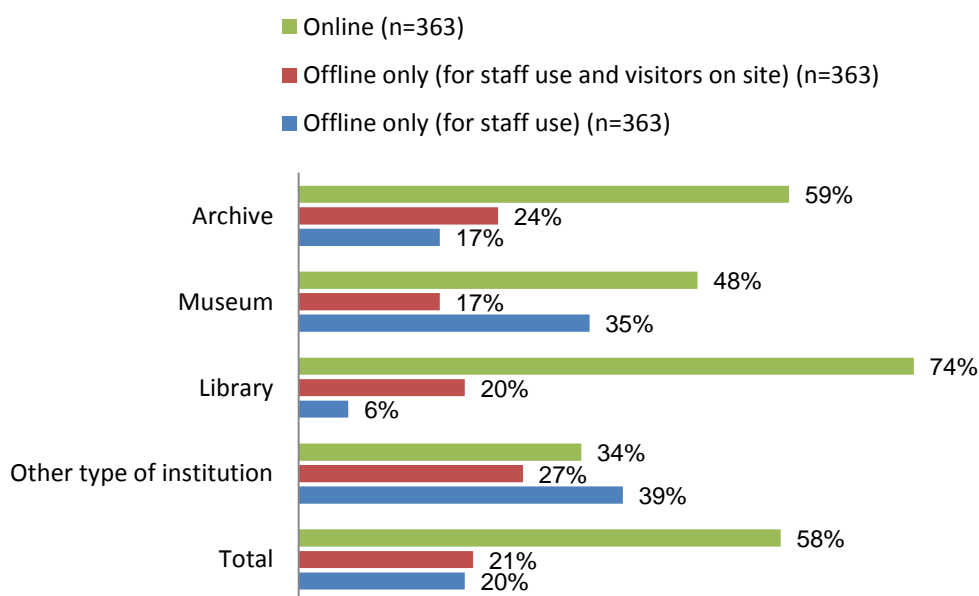
Meer dan driekwart van de metadata waar de erfgoedinstellingen over beschikt behoort tot het publieke domein, of is in auteursrechtelijke zin eigendom van de instelling. Voor de digitale collecties zijn dat veel lagere percentages. Van ongeveer 40% van de digitale

collecties van de erfgoedinstellingen liggen de rechten bij derden of is de auteursrechtelijke status onduidelijk. Dit heeft invloed op de mate en de wijze waarop de instellingen hun digitale collecties online beschikbaar kunnen stellen.

Vraag 19. Schat het percentage van alle digitale objecten dat beschikbaar is/zal zijn via de volgende kanalen

Helaas zijn er door een dubbelzinnige vraagstelling en door een programmeerfout geen betrouwbare Nederlandse antwoorden ontvangen op deze en de volgende vraag. Figuur 15 toont de resultaten op vraag 19 als Europese gemiddelden. Met name interessant is dat een behoorlijk deel (gemiddeld een vijfde) van de digitale collecties alleen voor intern gebruik binnen de instelling bedoeld is, bijvoorbeeld voor identificatie en collectiebeheer en dus niet voor eindgebruikers beschikbaar is.

Percentages of all digital objects available for use (n=363)

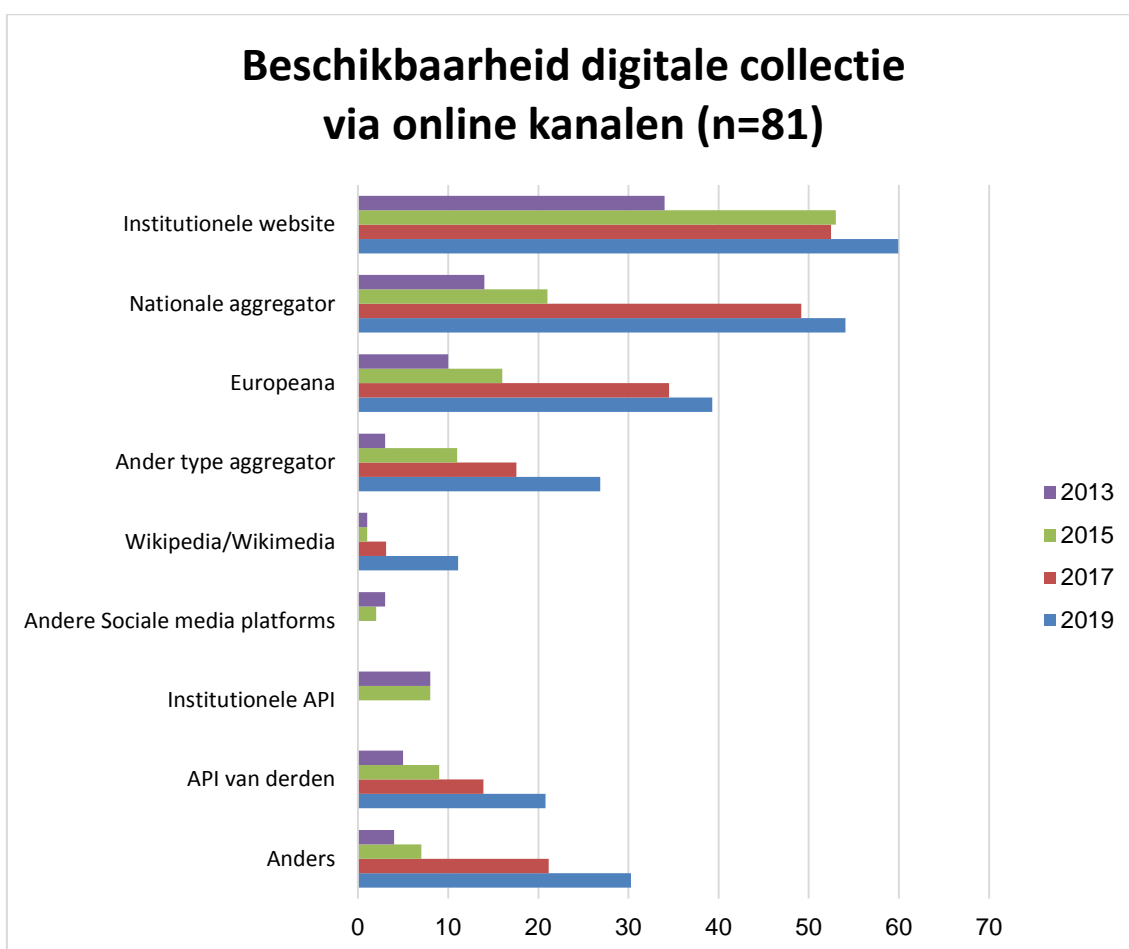
Figuur 15

Vraag 20: Geef aan via welke onderstaande kanalen de online collectie beschikbaar is

In de onderzoeks rondes van ENUMERATE is steeds gevraagd welk percentage van de digitale collecties beschikbaar is via specifieke online kanalen die erfgoedinstellingen gebruiken. Als we de onderzoeksresultaten sinds de start van het onderzoek naast elkaar leggen, zien we enkele duidelijke trends.

Het grootste deel van de digitale collectie is nog steeds via de websites van de instellingen zelf te vinden, maar in de afgelopen paar jaar zien we een spectaculaire groei in de mate waarin digitale collecties via nationale aggregatoren, Europeana en andere aggregatoren

beschikbaar worden gesteld. Die groei zet zich naar verwachting in de komende jaren alleen maar door (de respondenten is ook gevraagd wat hun verwachtingen zijn voor 2019). Ook via Wikimedia komen steeds meer digitale erfgoedobjecten beschikbaar en daar zal in de komende jaren nog fors op ingezet worden. Helaas ontbreken door een programmeerfout de Nederlandse data over de inzet van sociale media, maar ook hiervan mag aangenomen dat de percentages inmiddels hoger liggen dan in 2013 en 2015. Figuur 16 geeft zo een duidelijk beeld dat erfgoedinstellingen steeds vaker andere kanalen dan hun eigen website benutten om hun digitale collecties voor hun doelgroepen beschikbaar te krijgen.

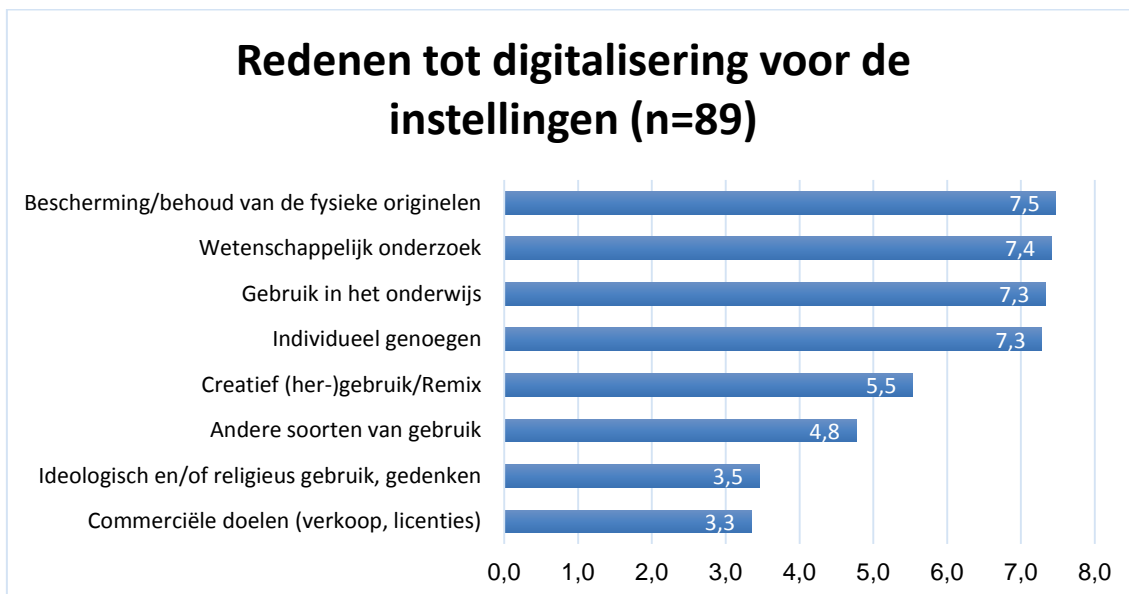
Figuur 16

Sectie 4. Gebruik van de digitale collecties

Vraag 21: Digitale collecties worden met uiteenlopende bedoelingen toegankelijk gemaakt. Hoe belangrijk zijn de onderstaande vormen van gebruik voor uw instelling?

Erfgoedinstellingen hebben verschillende motivaties om hun collecties te digitaliseren. Bescherming en behoud van fysieke collecties en ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek zijn net als in de voorgaande jaren de belangrijkste drijfveren, op de voet gevolgd door beschikbaarstelling voor educatieve doeleinden en persoonlijke interesses. Verkoop of licentiëring van digitale content is nog steeds geen belangrijke drijfveer tot digitalisering.

Figuur 17: de cijfers drukken een waardering uit op een schaal van 1 (onbelangrijk) tot 10 (zeer belangrijk)

Vraag 22: Verzamelde uw organisatie gebruiksstatistieken inzake de digitale collecties in 2016?

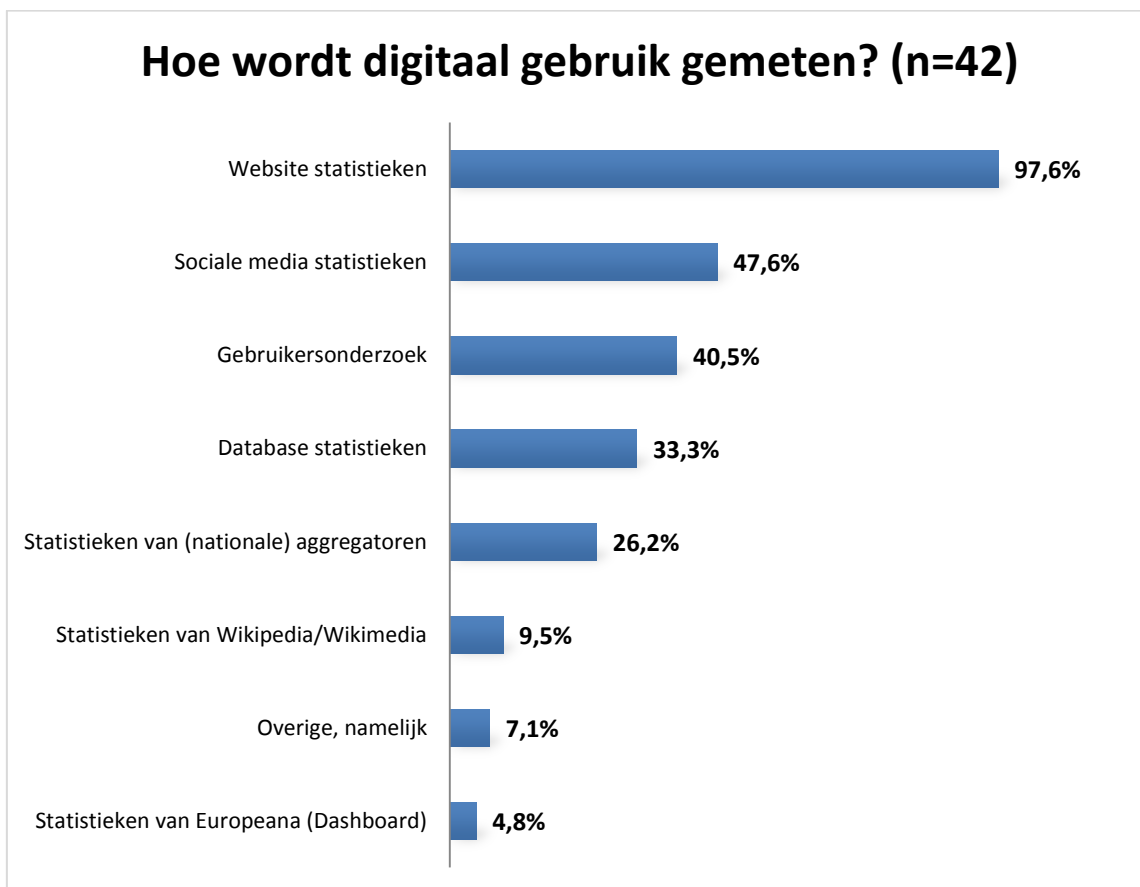
Iets meer dan de helft van de Nederlandse instellingen bekijkt met enige regelmaat de gebruiksstatistieken van hun digitale diensten. Hiermee zitten we net iets boven het Europese gemiddelde (49%).

Figuur 18

Vraag 23: Zo ja, hoe meet uw organisatie het aantal keren dat digitale metadata en/of digitale objecten bekeken worden door gebruikers?

Van de instellingen die het gebruik van hun digitale collecties monitoren, is het rapporteren op basis van webstatistieken de meest gebruikte methode. Ongeveer de helft van die instellingen kijkt inmiddels ook naar het aantal volgers en 'likes' e.d. bij sociale media. Minder dan de helft voert op regelmatige basis kwalitatief gebruikersonderzoek uit (van het totaal aantal respondenten op de hele vragenlijst blijkt dat momenteel slechts 1 op de 5 instellingen investeert in kwalitatief onderzoek naar het gebruik van hun digitale collecties).

Figuur 19

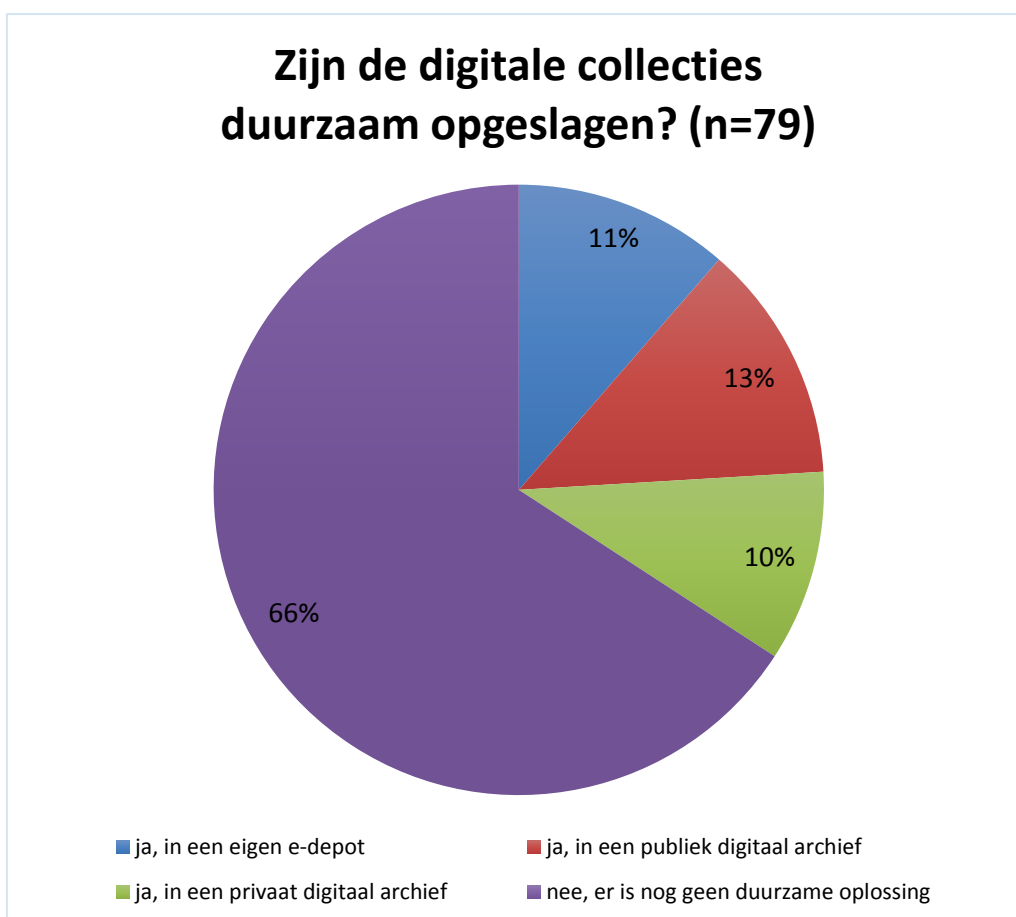
Vraag 24: Wat is het jaarlijkse aantal bezoeken van de digitale collecties op de website van uw instelling?

Deze vraag is voor het eerst gesteld in het ENUMERATE onderzoek. 25 Nederlandse instellingen hebben deze vraag beantwoord. Het aantal bezoeken ('visits') aan hun website over heel 2016 loopt uiteen van 8.000 tot bijna 10 miljoen, zodat het geven van gemiddelden niet echt zinvol is. Wellicht kunnen bij vervolgonderzoek enkele interessante correlaties getoond worden. Daar is deze eerste dataset te beperkt voor.

Sectie 5. Duurzame digitale toegankelijkheid

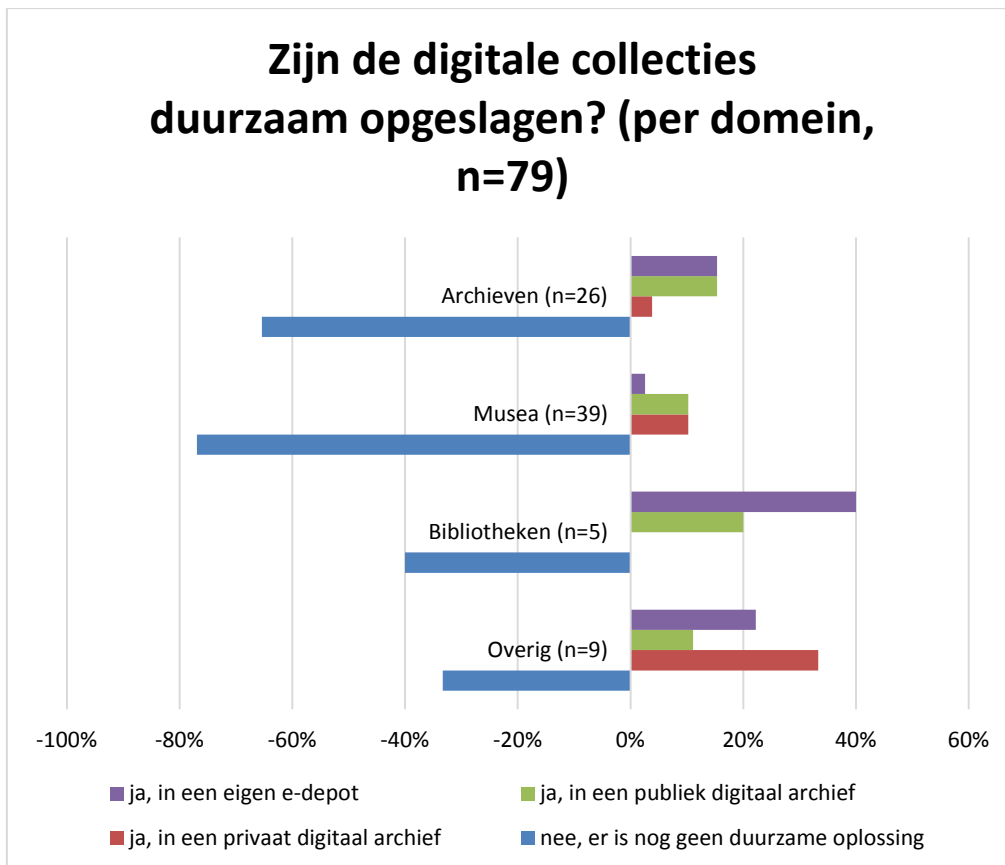
Vraag 25: Zijn (delen van) uw digitale collecties opgeslagen in digitale depots die opgezet zijn volgens internationale standaarden voor digitale duurzaamheid?

Een ruime meerderheid van de Nederlandse erfgoedinstellingen heeft nog geen oplossing om hun digitale collecties voor de lange termijn beschikbaar te houden op basis van een gestandaardiseerd conserveringsbeleid (waarin bijvoorbeeld opties als migratie en emulatie zijn voorzien als de digitale bestanden niet meer door nieuwe hardware of software gelezen kunnen worden). Van de instellingen die wel al een gestandaardiseerd conserveringsbeleid voeren, zien we een gelijkmatige verdeling over het hebben van een eigen e-depot, het gebruik maken van e-depots in het publieke domein en het gebruik maken van e-depots beheerd door marktpartijen.

Figuur 20

Als we het uitsplitsen naar de domeinen, zien we dat met name de musea nog geen oplossing hebben gevonden voor digitaal duurzaam beheer, evenals een opvallend groot aantalarchieven. Nederland lijkt hier toch iets achterop te raken ten opzichte van het Europese gemiddelde (daar geeft 45% aan nog geen oplossing te hebben voor digitaal duurzaam beheer voor de lange termijn). Mogelijk heeft dit ook te maken met het grotere aantal kleinere instellingen onder de Nederlandse respondenten.

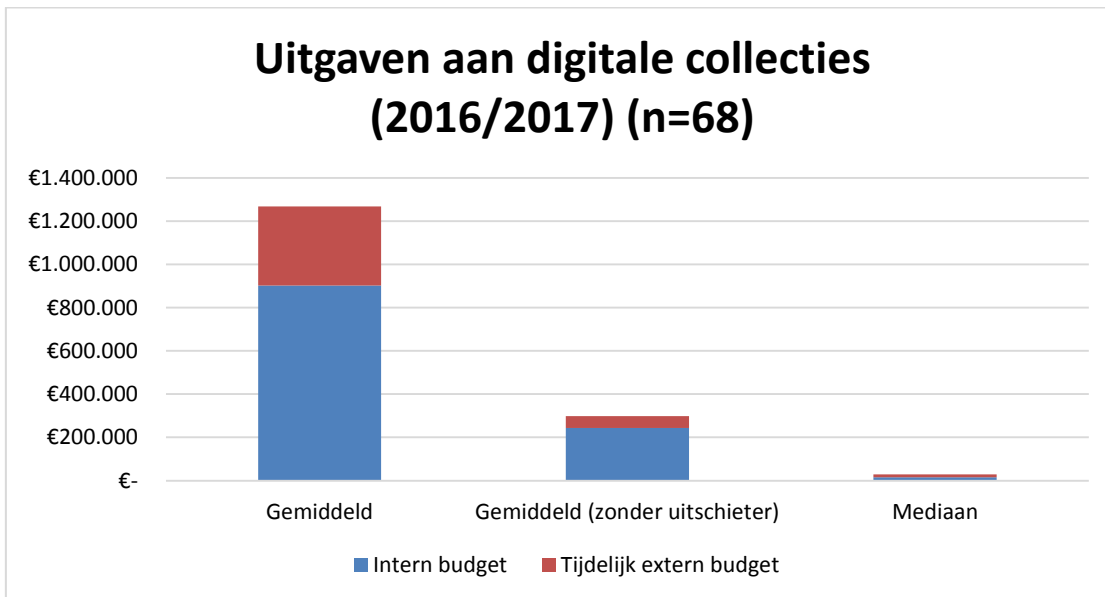
Figuur 21

Sectie 6. Uitgaven aan digitalisering

Vraag 26. Schat de jaarlijkse uitgaven aan de digitale collecties van uw instelling ('total cost of ownership')

Vraag 27. Jaar waarop dit betrekking heeft

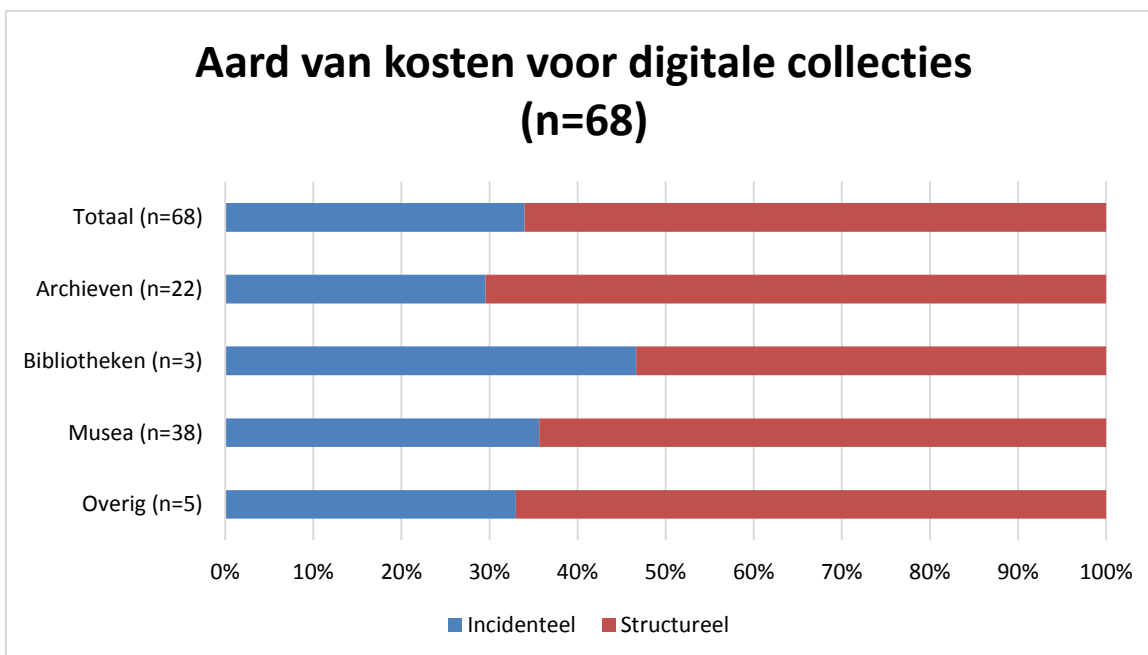
Ongeveer 1 op de 10 respondenten geeft aan (nog) niet met kosten te maken te hebben in verband met digitale collecties. Van de instellingen die wel kosten maken in 2016 of 2017, zien we hele grote verschillen en verreweg de meeste instellingen benutten hiervoor interne budgetten. Er is een instelling die aangeeft jaarlijks 15 miljoen euro te besteden als 'total cost of ownership'. Voor de nummers 2 en 3 op de lijst is dit bedrag 700.000 euro. Deze ene instelling trekt het gemiddelde bedrag dat instellingen uitgeven aan hun digitale collecties zo onevenredig scheef, dat we in de onderstaand grafiek ook het gemiddelde weergeven zonder deze uitschieter. Het gemiddelde bedrag dat instellingen op jaarbasis uitgeven is dan bijna 250.000 euro uit interne budgetten en ca 55.000 euro op basis van verworven projectgelden. Dit is lager dan in voorgaande jaren, wat erop lijkt te duiden dat de instellingen minder mogelijkheden hebben om via projectaanvragen middelen te verwerven voor hun digitaliseringsactiviteiten. Overigens is de mediaan nog veel lager (15.000 euro uitgaven uit eigen budget en 13.500 op basis van extern budget), zodat evident is dat er binnen de sector grote verschillen zijn, en dat de meerderheid slechts over (hele) kleine budgetten voor digitalisering kan beschikken. Dit beeld komt overeen met dat uit de vorige onderzoeksronden van ENUMERATE.

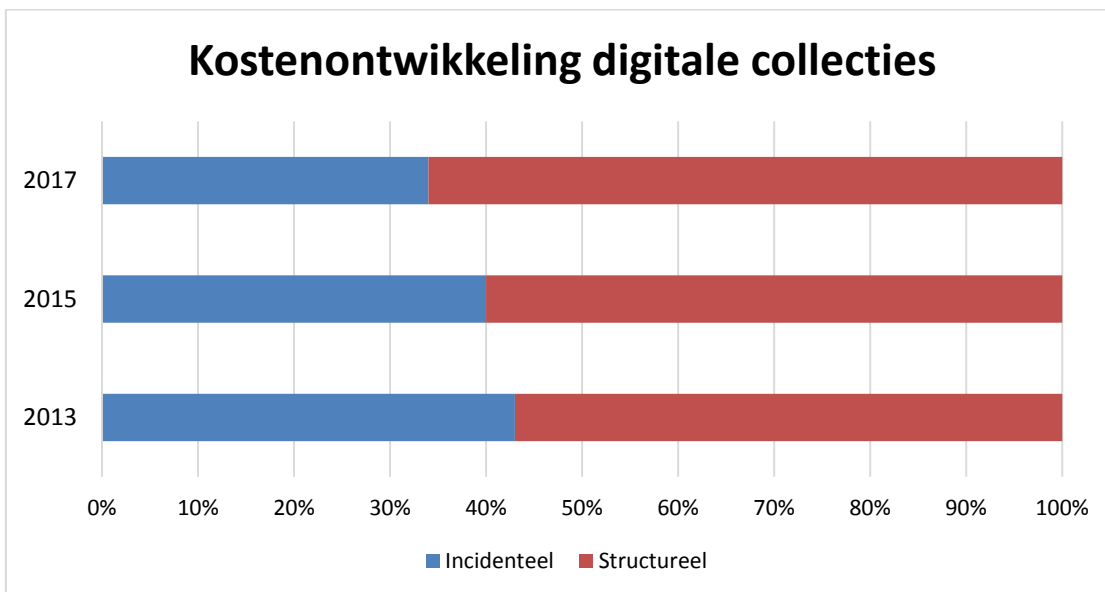
Figuur 22

Vraag 28. Schat welk percentage van de jaarlijkse uitgaven van uw organisatie aan het opbouwen, onderhouden, verbeteren en duurzaam beheren van de digitale collecties wordt besteed aan incidentele kosten en welk percentage aan structurele kosten

Inmiddels is meer dan de helft van de kosten die gemaakt worden ten behoeve de digitale collectie structureel van karakter. Met name bij de archieven zien we meer structurele dan incidentele kosten. Als we de resultaten van het huidige onderzoek langs die van de voorgaande onderzoeksrondes leggen, zien we een duidelijke trend dat instellingen steeds meer te maken hebben met structurele kosten voor hun digitale collecties (zie figuur 24).

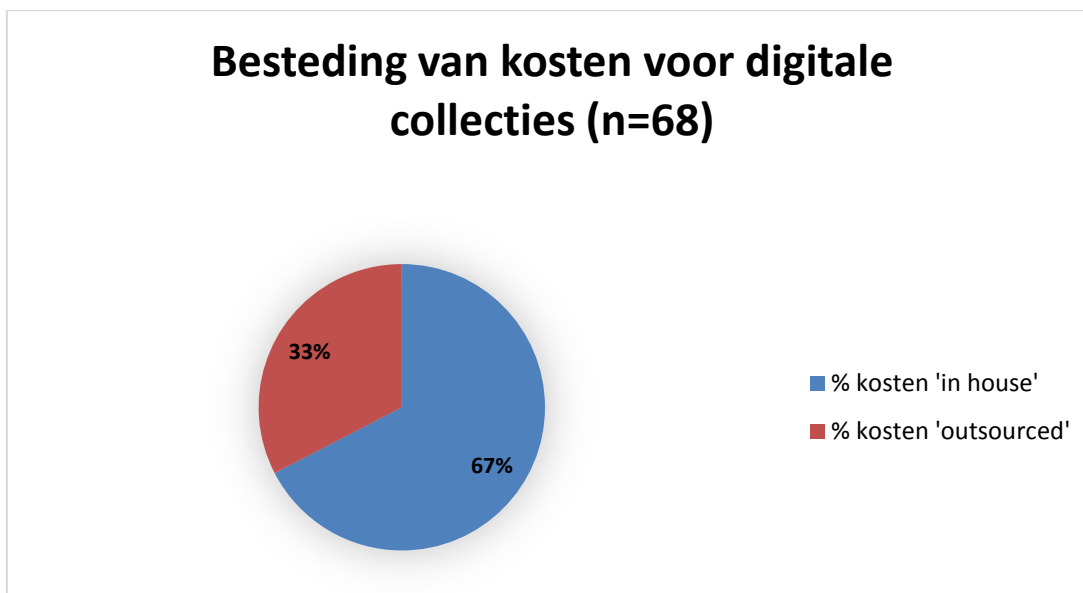
Figuur 23

Figuur 24

Vraag 29. Schat welk percentage van de jaarlijkse uitgaven van uw organisatie aan het opbouwen, onderhouden, verbeteren en duurzaam beheren van digitale collecties binnen uw instelling (in-house) wordt besteed en welk percentage wordt uitbesteed (Outsourced)

Zoals ook al uit de voorgaande onderzoeksronden bleek, wordt ongeveer tweederde van de kosten die instellingen maken 'in house' besteed, en worden voor het resterende bedrag diensten van derden (bijv. marktpartijen) ingehuurd.

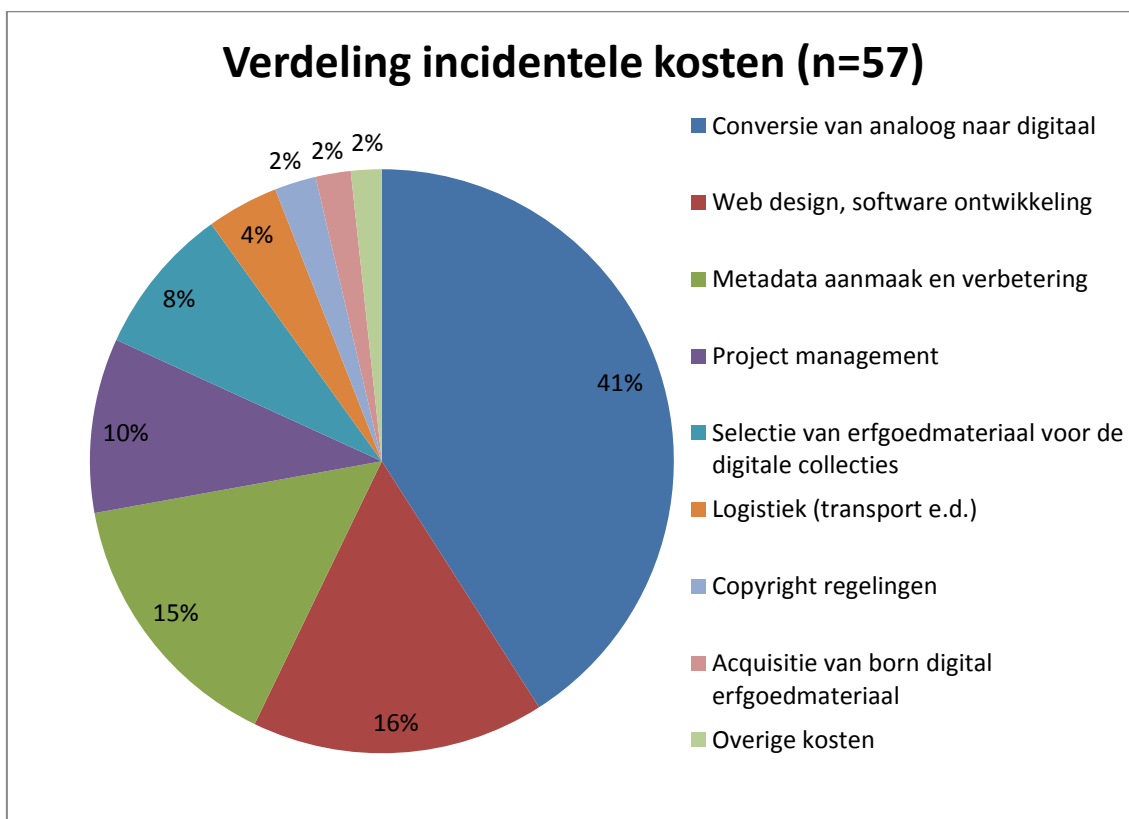

Figuur 25

Vraag 30. Schat welk percentage van de incidentele kosten kan worden toegeschreven aan de volgende activiteiten

Vraag 31. Overige kosten

Om beter zicht te krijgen op de kosten die gemaakt worden, is instellingen gevraagd een nadere specificatie te geven van zowel de incidentele als de structurele kosten. Het grootste deel van de incidentele kosten gaat op aan de conversie van analoog naar digitaal, het bouwen van websites en het verzorgen van de bijbehorende metadata. Ditzelfde beeld zagen we bij eerdere onderzoeksronden.

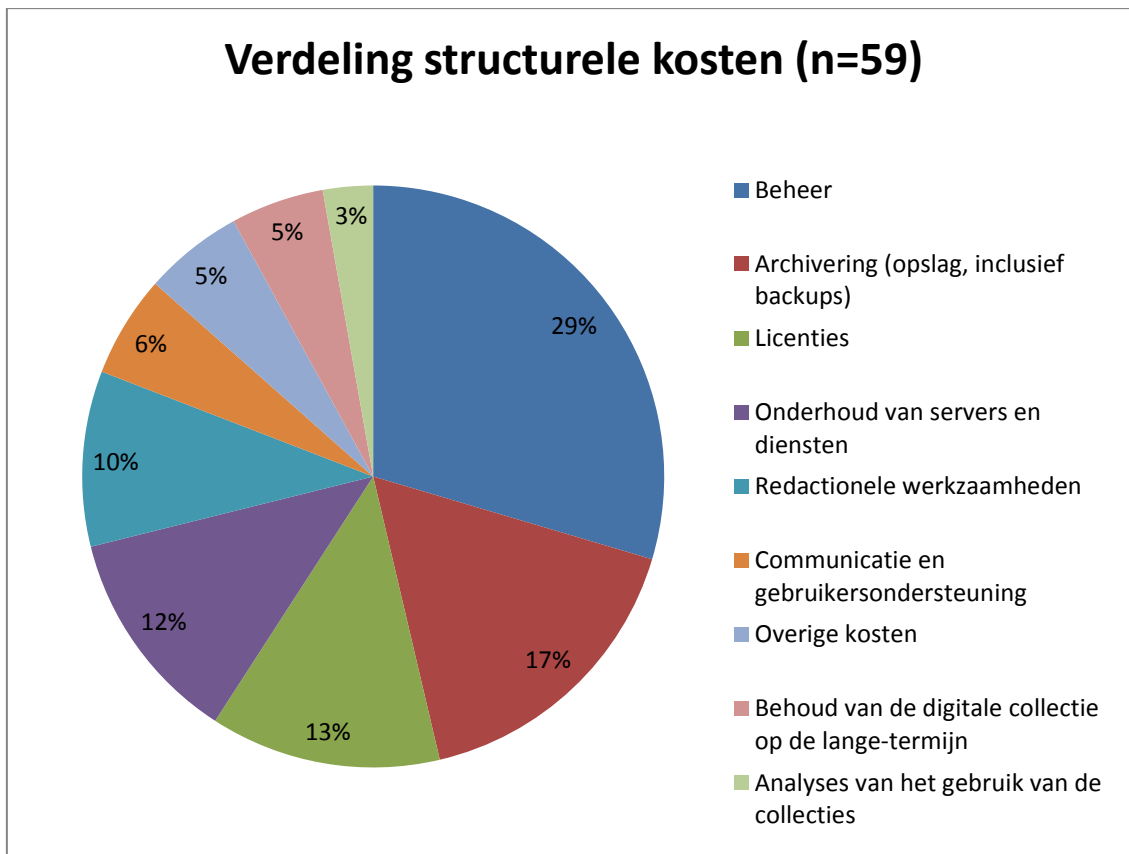

Figuur 26

Vraag 32. Schat welk percentage van de structurele kosten kan worden toegeschreven aan de volgende activiteiten

Vraag 33. Overige kosten

De grootste posten bij de structurele kosten zijn het beheer van de digitale collectie, archiverings- en opslagkosten en licenties. Die laatste categorie laat een forse groei zien ten opzichte van eerdere onderzoeken. In 2013 maakten licenties nog 7% deel uit van de structurele kosten. Bij de overige kosten zijn o.a. intern overleg en domeinregistraties genoemd.

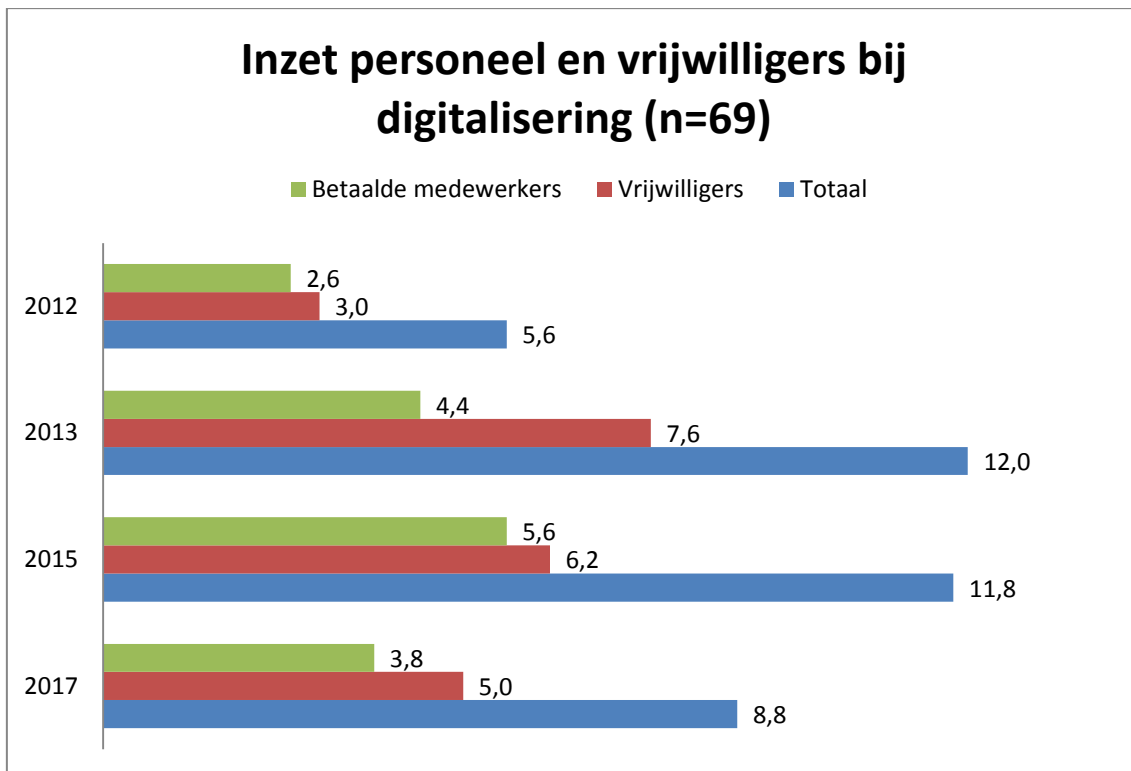
Figuur 27

Vraag 34. Hoe groot is het aantal personen (in full-time equivalenten) dat op jaarbasis betrokken is bij het opbouwen, onderhouden, verbeteren en duurzaam beheren van uw digitale collecties?

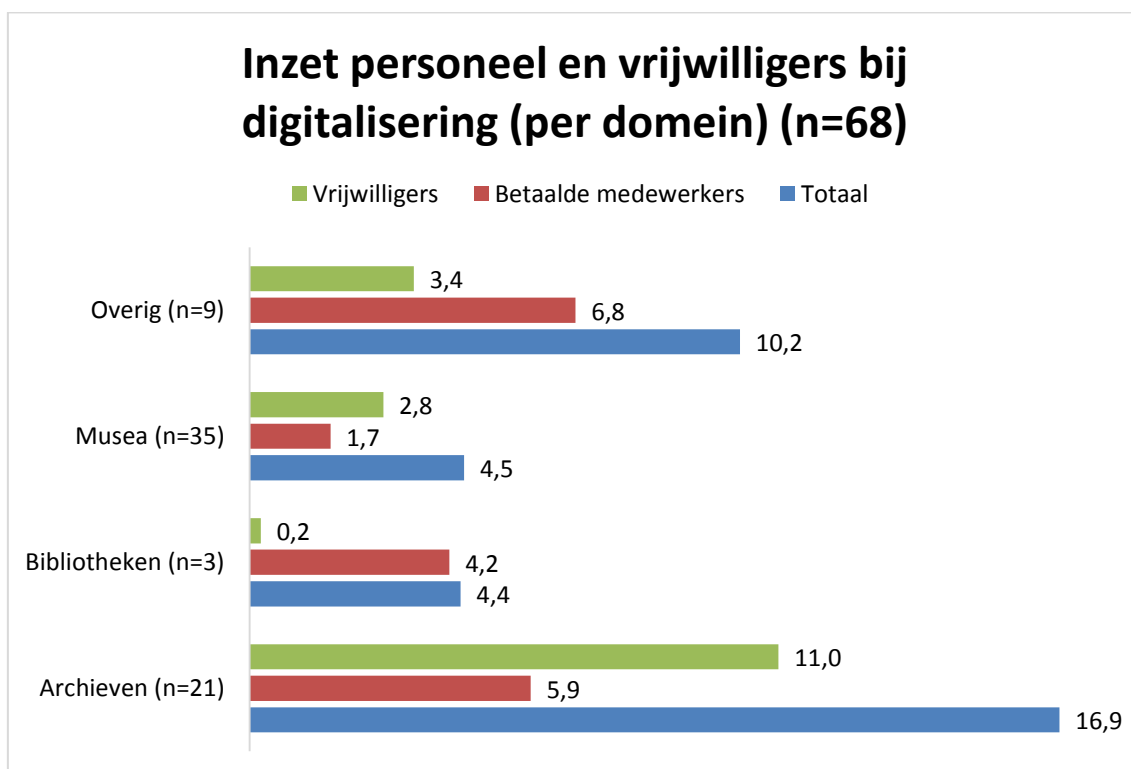
Vraag 35. Jaar waarop dit betrekking heeft

Opvallend genoeg geeft 2017 een lichte terugval te zien in de inzet van personeel en vrijwilligers met betrekking tot de digitale collecties. Dit komt overeen met de lichte terugval die we zagen bij tijdelijke budgetten waarover er goederinstellingen kunnen beschikken. We zien hier ook grote verschillen tussen de sectoren, waarbij de archieven en de musea het meeste uit elkaar uiteen lijken te lopen. De inzet van personeel en vrijwilligers is bij archieven bijna 4 keer zo groot als bij de musea. Ook hier zal weer meespelen dat er relatief veel kleine musea onder de Nederlandse respondenten waren. Nederlandse bibliotheken lijken niet echt in te zetten op het betrekken van vrijwilligers bij digitalisering. Dat beeld bestond ook al bij de eerdere onderzoeksronden van ENUMERATE.

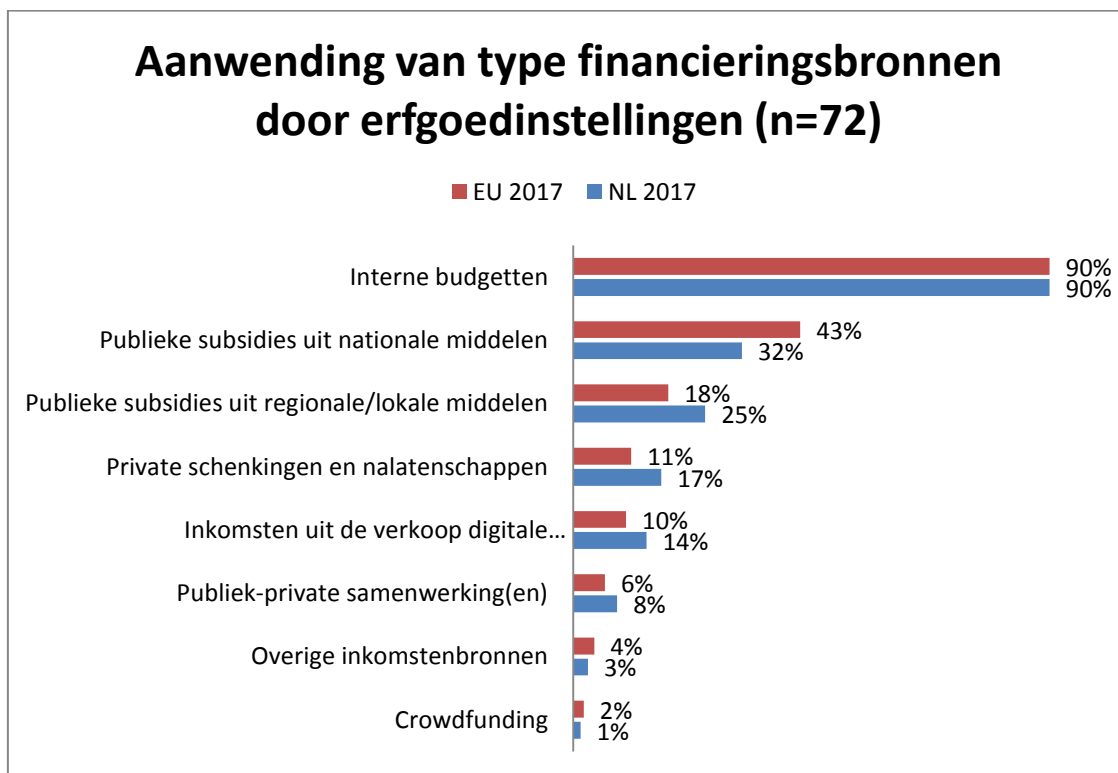
Figuur 28

Figuur 29

Vraag 36: Uit welke bronnen worden uw digitale collecties bekostigd?

De laatste vraag in het ENUMERATE onderzoek betrof de bronnen van financiering. Zoals al geconstateerd, benutten vrijwel alle instellingen interne middelen ten behoeve van hun digitale collecties. Veel minder instellingen zijn in staat additionele publieke middelen (op nationaal of regionaal niveau) te verwerven. Ongeveer 1 op de 6 erfgoedinstellingen verwerft inkomsten uit private bronnen. Crowdfunding lijkt nog niet echt een belangrijke bron van inkomsten voor de erfgoedinstellingen. Deze verhoudingen zien we ook op Europees niveau terug.

Figuur 30. N.B. Deze grafiek geeft aan hoe vaak een financieringsbron is genoemd, niet de hoogte van het bedrag dat uit deze bronnen beschikbaar wordt gesteld.

Conclusies

Als we de resultaten van deze vierde onderzoeksronde van ENUMERATE op een rij zetten, zien we op veel aspecten wel enige verandering, maar de eerste conclusie die gerechtvaardigd lijkt, is dat een periode van twee jaar tussen deze onderzoeken te kort is. Bij heel veel vragen blijken de verschillen marginaal. Enerzijds kunnen we hieruit concluderen dat ENUMERATE een redelijk betrouwbaar beeld geeft vanwege de hoge mate van consistentie in de gegeven antwoorden sinds 2011, anderzijds kunnen we ook stellen dat zich geen hele grote ontwikkelingen voordoen op het gebied van digitaal erfgoed. Dat is op zich ook niet zo vreemd. De tijd van grote financiële injecties in basisdigitalisering, zoals die tot ca 2010 bestonden, is voorbij. De voortgang vindt grotendeels plaats op basis van eigen investeringen van de erfgoedinstellingen. De helft van de Nederlandse erfgoedinstellingen beschikt hierbij over een jaarbudget dat lager is dan 30.000 euro (zie vraag 26). Het aandeel structurele kosten hierin neemt jaar na jaar toe, meer dan de helft van de beschikbare middelen wordt ingezet voor structurele voorzieningen (zie vraag 28).

De grootste verandering die zich in de afgelopen paar jaar heeft voorgedaan heeft betrekking op de online publicatiekanalen. De digitale erfgoedcollecties worden nog wel steeds vooral via de eigen websites van de erfgoedinstellingen aangeboden, maar we zien ook een sterke opkomst van andere kanalen, zoals nationale en thematische aggregatoren en Wikipedia (vraag 20).

Twee aspecten die problematisch blijven in relatie tot digitaal erfgoed, zijn beleidsontwikkeling binnen instituten (vraag 7) en de implementatie van digitaal duurzame bewaring (vraag 25). Al sinds de start van het ENUMERATE onderzoek is duidelijk dat nog heel veel erfgoedinstellingen die wel al digitale collecties beheren daar geen duidelijk beleid voor hebben ontwikkeld, bijvoorbeeld op het gebied van collectievorming en prioritering bij digitalisering. Een grote groep instellingen gaat nog steeds behoorlijk ad hoc om met het digitaliseringsvraagstuk. Overigens scoren Nederlandse instellingen op dit punt altijd nog vele malen beter dan de collega's in andere Europese landen.

Dat laatste geldt niet voor het langdurig beheer en behoud van de digitale collecties. Slechts een minderheid beheert de digitale collecties in een systeem dat voldoet aan de internationale criteria voor digitaal duurzame opslag die garanderen dat de digitale collecties ook over vele jaren, als de huidige hard- en software niet meer courant is, nog leesbaar en bruikbaar zijn. Nederland lijkt op dit punt iets achterop te raken ten opzichte van de Europese collega's.

Wat de omvang van de digitale collectie betreft in relatie tot de fysieke collectie (vraag 12 & 13): het blijkt niet goed mogelijk hierover echt harde cijfers boven tafel te krijgen, maar het is wel duidelijk dat de meeste instellingen nog niet de helft gedigitaliseerd hebben van wat ze uit hun collecties zouden willen digitaliseren. Voor archiefinstellingen, die waarschijnlijk de meest omvangrijke en complexe vormen van fysieke collecties beheren, is deze verhouding nog veel lager. Ervan uitgaande dat erfgoedinstellingen nu al zo'n 15 jaar bezig zijn met het digitaliseren van hun collecties, zullen ze in het huidige tempo nog zeker 40 tot 50 jaar nodig hebben om hun collecties in digitale vorm beschikbaar te krijgen ten behoeve van onderzoek, onderwijs en persoonlijk gebruik (vraag 21). Het is ook goed om te realiseren dat een groot deel van de digitale collectie voorsnog niet door de erfgoedinstellingen via online netwerken beschikbaar gesteld kan worden vanwege auteursrechtelijke beperkingen op het materiaal dat zij beheren. Dat geldt ook voor het *born digital* materiaal dat in de collecties van inmiddels iets meer dan de helft van de instellingen is opgenomen (vraag 9).